

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015

Tyrnävä

MAAKUNNALLISESTI JA VALTAKUNNALLISESTI (RKY 2009) ARVOKKAAT ALUEET SEKÄ NIIDEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

TEMMES

Haapasepän tila ja Temmeksen kirkko (RKY 2009)

Haapala
Haapaseppä
Kirkko-Pekkala
Temmeksen kirkko

valtakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
valtakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
valtakunnallisesti arvokas

Haurukylä

Hauru
Leppälä-Nevala
Mikkola/Lepola
Niemelä
Temmeksen kotiseutumuseo, Mikkolan mylly ja saha

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Temmesjokivarsi

Entinen pappila
Humalainen
Jokela
Junttila
Kotiranta/Similän tuulimylly
Sillankorva
Temmeksen kotiseutumuseo
Temmeksen vanha koulu
Vitali

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

TYRNÄVÄ

Tyrnävän Meijeritie (RKY 2009)

Kenkätehdas
Kuivaperunatehdas
Nahkimo
Tyrnävän Osuusmeijeri
Vanha hautausmaa

valtakunnallisesti arvokas
valtakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
valtakunnallisesti arvokas
valtakunnallisesti arvokas
valtakunnallisesti arvokas

Tyrnävän raitti

Entinen paloasema
Hirvelä ja entinen kunnantalo
Kirkonkylän ala-aste
Koivula (ent. Pyhälä)
Pappila (Mankila)
Tyrnävän kirkko
Tyrnävän kotiseutumuseo
Tyrnävän kunnantalo
Työväentalo (Vapaus)
urheilukentän katsomo

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

Tyrnävänjokivarsi

Ala-Ikola
Ala-Keränen
Ala-Kokko (Ala-Kokkola)
Alatalo
Ala-Turunen

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

valtakunnallisesti arvokas

valtakunnallisesti arvokas
valtakunnallisesti arvokas

Ängeslevänjokivarsi

maakunnallisesti arvokas[illegible]

MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT KOHTEET, JOTKA EIVÄT SISÄLLY ALUEISIIN

Kohteet on merkitty luetteloon maarekisterikylittäin

TEMMES

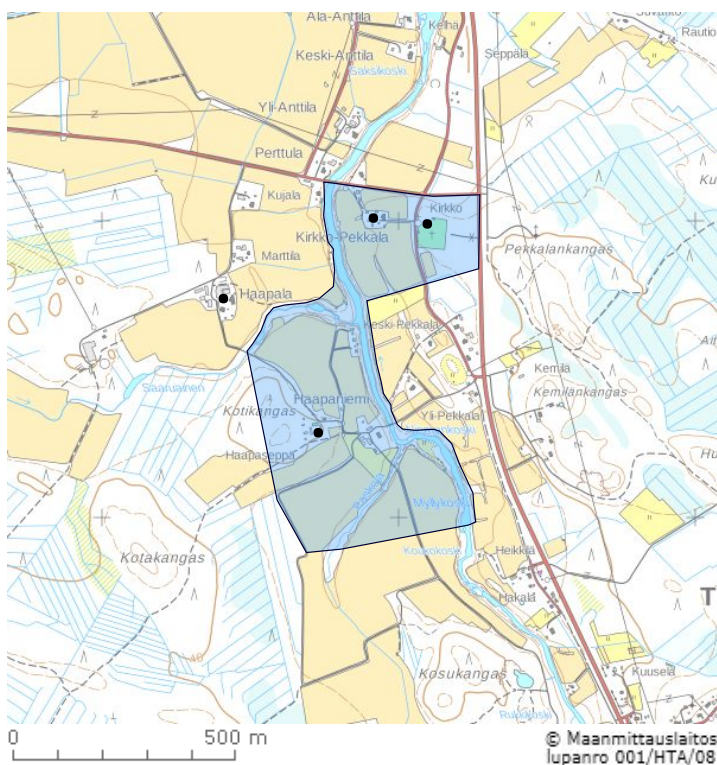
Entinen Oulun Osuuskauppa
Entinen Temmeksen Osuusmeijeri
Kuoppala
Sarkkila/Sarkkinen
Temmeksen entinen terveystalo

TYRNÄVÄ

Ala-Räme (ent. Räme)
Kirkonkylän vanha kansakoulu (yläaste)
Kolmio
Mäläskä
Paldanius/Ylitalo
Pylkäs
Räinä
Väliaho
Ylisuutarin aitta

ÄNGESLEVÄ

Ala-Rauhio
Arola
Honkala
Härmä
Jaakkola
Kemilä
Käyrä
Murron koulu
Murron Rukoushuone
Männikkö
Ojala/Pakola
Puotila
Rantala
Rauhionojan koulu
Suorsa
Tihinen / kivinavetta
Urholä ent. Ylipään koulu
Virkkunen

alueen nimi: **Haapaseppä tila ja Temmeksen kirkko (RKY 2009)**

pääas. kunta: Tyrnävä

pääas. kylä/k.osa: Temmes

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Haapala

Haapaseppä

Kirkko-Pekkala

Temmeksen kirkko

kuvaus:

Haapaseppä tila ja Temmeksen kirkko edustavat Pohjanmaan lakeudella nauhamaisesti jokivarsiin keskittynyttä kirkonkylä vanhaa asutusta. Temmeksen kirkonkylän vanhimpiin tiloihin kuuluvan Haapaseppä pihapiirin arkaainen yleisilme muodostuu harmaista hirsipintaisista rakennuksista. Temmesläinen talollisen Antti Louetin 1760-luvulla rakennuttama kirkko joen toisella rannalla kuuluu viimeisiin länsitornillisiin tukipilarikirkkoihin.

Haapaseppä tila on Temmeksen kirkonkylän vanhimpia tiloja. Se sijaitsee Temmesjoen peltoaukeaa lännessä reunustavalla mäntykennällä, jonne tullaan Temmesjoen yli Haapaniemen talon vieressä oleva siltaa ja pihapiirin läpi kulkevaa tietä pitkin. Tilan neljältä sivustalta rakennetun pihapiirin rakennuksia ovat kaksi asuinrakennusta, navetta ja pitkä luhtiaitta, jossa on läpiajettava sola. Pihatanner on vuosisatojen kulutuksessa syntyneä nurmea. Pihapiirin ulkopuolella on kaksi erittäin iäkäästä aittarakennusta, joista toisessa on vuosiluku 1638. Rakennuksia ympäröivässä maastossa, joka kohoaa Temmesjoen peltolaaksosta, kasvaa vanhoja leveitä mäntyjä ja katajia.

Temmeksen puinen, päätytornillinen pitkäkirkko 1760-luvulta on viimeinen pohjalaista hirsiarkkurakennetta käyttäen toteutettu puukirkko. Runkohuoneen pohjoissivulla on sakaristo ja eteläisivulla matala kylkiäinen vuodelta 1847. Vieressä on hautausmaa, jota ympäröivässä kiviäidassa on hirsinen porttihuone vuodelta 1771 (Louet). Porttihuoneen edustalla, vanhan Savontien varressa, on puusta veistetty suurikokoinen, hattupäinen vaivaisukko vuodelta 1858 (Juho Kandelberg).

kuvaus:

Alueeseen kuuluu myös maakunnallisesti merkittävä Kirkko-Pekalan pihapiiri. Alueen rajalla, Haapaseppä tilan lähellä sijaitsee maakunnallisesti merkittävä Haapalan vanha tila.

historia:

Tyrnävän alue oli Limingan kantakylä eräaluetta uuden ajan alkuun saakka. Vakinainen asutus alueelle tuli 1500-luvun puolivälissä rannikolta ja Savosta. Temmesjokeen laskevan Haapaojan suulle syntyi kuitenkin jo keskiajalla Haapaniemen tila, josta Haapaseppä on osa. Koko kylä sai tilasta nimensä kunnes se muutettiin

Temmekseksi.

Temmes perustettiin Limingan rukoushuonekunnaksi 1766. Kirkon rakensi 1766–1767 itseoppinut temmesläinen kirkonrakentaja, talollinen Antti Louet. Kirkon sisätilan, saarnastuolin ja alttaritaulun maalaustyöt teki 1847 raahelainen Carl Christoffer Stadig.

Kappeliksi Temmes perustettiin 1796 ja itsenäiseksi seurakunnaksi 1899, mutta liitettiin sittemmin Tynmäkään. Temmeksen ja Tynmäen kunnat yhdistyivät 2001.

lähteet:

- http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2075
- Matti Huurre ja Jouko Vahtola, Oulujokilaakson historia - Kivikaudelta vuoteen 1865. Hailuodon, Kempeleen, Limingan, Lumijoen, Muhoksen, Oulunsalon, Temmeksen, Tynmäen, Utajärven ja Vaalan kunnat ja seurakunnat, Oulun kaupunki ja seurakunnat ja Oulujoki-Seura r.y. 1991.
- Lumijoen, Tynmäen ja Temmeksen kirkot. Suomen kirkot 18. Museovirasto 1992.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 2. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Anneli Salmela, Lakeuden kulttuurimaisema. Lakeuden seutukunta. 1996.
- Erkki Lämsä, Oulun seudun kirkot. Viestimix 1999.
- KirjastoVirma 2001-2005 www-sivusto: Lakeuden kulttuuripolku. Opas Limingan, Lumijoen, Rantsilan ja Tynmäen kulttuurikohteisiin. <http://www.kirjastovirma.net/lakeudenkulttuuripolku/> (9.10.2009).

kohteen nimi: **Haapala**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-415-12-14
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Temmesjoen läheisyydessä sijaitseva, peltojen ympäröimä perinteistä rakennuskantaa käsittävä pihapiiri, jossa kunnostettu maatilan päärakennus vuodelta 1899, kaksikerroksinen harvinainen jalka-aitta vuodelta 1692 (lautavuoraus 1967), pitkä puojirakennus 1800-1900-luvun vaihteesta, tiilirunkoinen navetta sekä uudempia tuotantorakennuksia. Haapalasta johtaa vanha tie lähellä olevaan valtakunnallisesti merkittävään Haapasepän pihapiiriin.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, S

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela. 2001.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Haapaseppä**
kunta: Tyrnävä
kiinteistötunnus: 859-415-12-12
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
ajoitusselite: 1800-luvun alusta
arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Aitta; Liiteri; Päärakennus; Suola-aitta; Syytinki/heinäatalo; Talli;

kuvaus:

Haapaseppä-tila on Temmeksen kirkonkylän vanhimpia tiloja. Se sijaitsee Temmesjoen peltoaukeaa lännessä reunustavalla mäntykennäällä, jonne tullaan Temmesjoen yli Haapaniemen talon vieressä olevaa siltaa ja pihapiirin läpi kulkevaa tietä pitkin. Tilan neljältä sivustalta rakennetun pihapiirin rakennuksia ovat kaksi asuinrakennusta, navetta ja pitkä luhtiaitta. Pihapiirin ulkopuolella on kaksi erittäin iäkästä aittarakennusta, joista idänpuoleisessa on itäjulkisivun hiessä vuosiluku 1638. Tilaa ympäröivässä maastossa kasvaa vanhoja leveitä mäntyjä ja katajia.

historia:

Tilan historia alkaa 1800-luvulta. Entinen haapalan tila jaettiin kahteen osaan, Haapaseppä- ja haapalan tilaan. Jako tapahtui jo ennen sotia. Koko kylä sai tilasta nimensä kunnes se muutettiin Temmekseksi. Nykyisten rakennusten lisäksi tilalla on ollut myös tuulimylly, joka siirrettiin pois 50-luvun lopulla. Tilalla sijainneet riihi sekä riihilato on purettu.

suojelutilanne:

Tilaa ei ole suojeltu. Vuonna 2009 tila liitettiin RKY:n kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden listalle.

lähteet:

- RKY: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2075
- Pohjois-pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: **Kirkko-Pekkala**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-415-14-55
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Temmeksen kirkkoa vastapäätä pitkän koivukujan päässä sijaitseva 1800-luvulta oleva pihapiiri, johon kuuluvat päärakennus, navetta-puojirakennus sekä talli/liiteri. Talossa on toiminut Suomen sodan (1808-1809) aikana kenttäsairaala. Asuinrakennuksen pirtti on entinen savupirtti 1700-luvulta. Kohde kuuluu osana Haapasepän tilan ja Temmeksen kirkon muodostamaan valtakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön alueeseen. Eheä ja edustava kokonaisuus merkittävällä paikalla.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Käden jälki, Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Temmeksen kirkko**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 859-401-198-4

kylä/k.osa: Temmes

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajoitus: 1722-1808

ajoitusselite: 1767

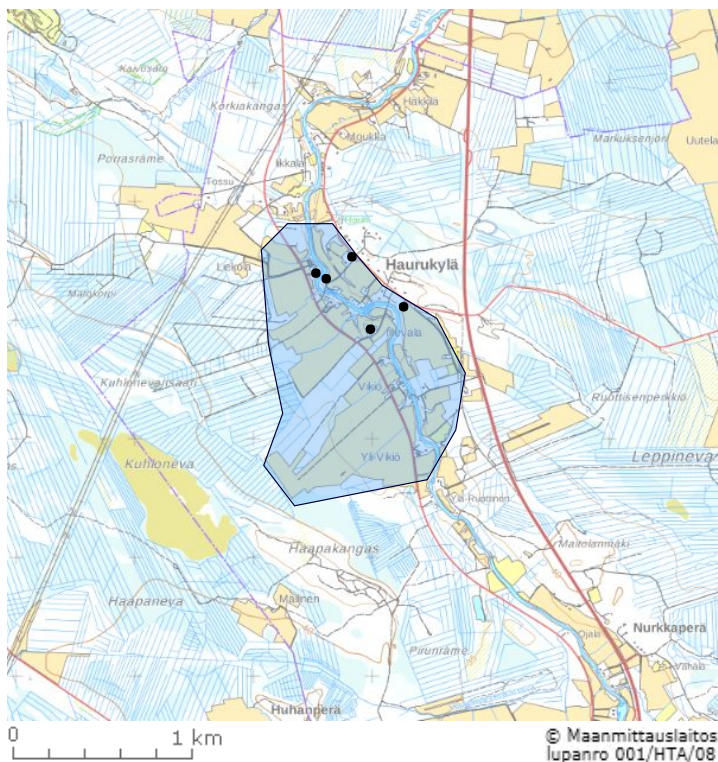
arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuosina 1766-67 rakennettu pieni länsitornillinen pitkäkirkko (rak. Andreas Louwet) on viimeinen pohjalaista hirsiarkkurakennetta käyttäen toteutettu puukirkko. Porttirakennus on vuodelta 1771. Carl Chistoffer Stadighin maalauksia. Laajennustöitä v. 1847 (ns. Pikku-1). Kuokkamiesten kirkko). Korjaus- ja entistämistöitä viimeksi v. 1983-1985. Kirkon edellä on vaivaisukko vuodelta 1858. Kirkkoa ympäröi vanha hautausmaa.

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

alueen nimi: **Haurukylä**
 pääas. kunta: Tyrvä
 pääas. kylä/k.osa: Temmes
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Hauru
 Leppälä-Nevala
 Mikkola/Lepola
 Niemelä
 Temmeksen kotiseutumuseo, Mikkolan mylly ja saha

kuvaus:

Temmesjoen varteen, Alatemmeksen ja Temmeksen kirkonkylän välille rakentunut pieni maalaiskylä. Mutkittelevan joen varressa, viljelyspeltojen ympäröimänä on vanhaa asutusta ja perinteistä rakennuskantaa. Mikkolan kohdalla on sijainnut kylän vanha keskus kouluineen ja myllyineen. Kylä on saanut nimensä Haurun tilasta.

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim. Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Hauru**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-415-6-36
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Haurukylällä Temmesjoen varressa sijaitseva, perinteistä rakennustapaa edustava maalaistalon neljältä sivulta rajautuva pihapiiri. Päärakennuksen pirttiosa on entinen 1700-luvun savupirtti Kärämänkylältä, jota on sittemmin jatkettu. Talli on vuodelta 1812, puoji 1800-luvun lopulta ja navetta vuodelta 1918. Lisäksi aittoja ja muita ulkorakennuksia.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim. Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Leppälä-Nevala**
kunta: Tyrväjä
kiinteistötunnus: 859-415-5-15, 5-11
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: vanha asuinrakennus 1795
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Temmesjoen läheisyydessä Tyrväjän Haurukylällä sijaitseva perinteistä rakennuskantaa käsittävä peltojen ympäröimä tila, jonne johtaa päätieltä pitkä kuja. Neliöpihaa rajaavat Leppälän asuinrakennus (1911, jatkettu 1975), iältään harvinainen Nevalan asuinrakennus (1795), tallipuoji, uudehko navetta ja aitta.

arviointi:

MRKY15: Ht, R

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuurympäristö ja sen hoito. Toim. Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Mikkola/Lepola**
 kunta: Tyrvävä
 kiinteistötunnus: 859-415-2-26
 kylä/k.osa: Temmes
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1809-1863
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Temmeksen Haurukylässä sijaitseva perinteistä rakennustapaa edustava Mikkolan (nyk. Lepola) pihapiiri, jossa näyttävä 1800-luvulta oleva päärakennus, luhti ja kellari. Mikkolan tila on erotettu Hauru-nimisestä talosta vuonna 1726. Viereisen pihapiirin asuinrakennus on tehty Mikkolan tallin hirsistä 1920. Lähellä virtaavassa Temmesjoessa sijaitsee Mikkolan tilaan kuulunut mylly- ja sahalaitos. Pihapiirissä on kaksikerroksinen luhtirakennus, ja navetta. Mikkolan talon pirtissä toimi kansakoulu 1923 alkaen aluksi vuokratiloissa, sittemmin talo siirtyi kunnan omistukseen ja jatkoi koulukäytössä aina vuoteen 1967 asti. 1950-luvulla koulua uudistettiin ja sen yhteyteen rakennettiin lisärakennus. Näyttävä ja edustava kokonaisuus alkuperäisessä asussaan.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, S

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela. 2001.
- Kautta sukupolvien. Tosiasioita ja tarinoita Temmeksestä ja temmesläisistä. temmeksen kotiseutuyhdistys, Toim. Hanna Littow, 2004.

kohteen nimi: **Niemelä**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-415-3-25
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: 1700-I
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Temmesjokivarressa sijaitseva tiivis pihapiiri, jossa perinteistä rakennuskantaa talli-puoji, kaksikerroksinen luhti ja asuinrakennus 1700-luvulta sekä yhdellä sivulla viereisen Ala-Niemelän vanha asuinrakennus. Lisäksi on muitakin ulkorakennuksia, kuten vilja-aitta ja navetta. Harvinainen ja edustava kokonaisuus.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, M, S

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Temmeksen kotiseutumuseo, Mikkolan mylly ja saha**

kunta: Tyrnävä

kiinteistötunnus: 859-415-2-41

kylä/k.osa: Temmes

tyyppi: kulttuuri

ajotus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Mikkolan mylly ja saha;

kuvaus:

Temmesjoen varrella, sen ylittävän sillan kohdalla sijaitsee 1889 paikalle pystytetty vesimylly ja puuraaminen saha. Vanha myllykanava erottaa niemen Myllysaareksi ja mylly-/saharakennus sijaitsee osittain joen rannalla sekä saarella. Vieressä on pieni omakotitalo. Vanha idyllinen vesimylly ja -saha ovat säilyneet hyvin vanhassa asussaan ja antavat hyvän esimerkin oman paikkakuntansa ja myös maakunnan pienteollisuuden historiasta.

historia:

Alkujaan mylly oli läheisen Mikkolan tilan (sittemmin kouluna) vesimylly, jonka vanhimmat osat lienevät jo 1700-luvulta. Vesimylly muutettiin 1889 turbiinimyllyksi ja sahaksi. Muutostyön rakensi tilan isäntä Jaakko Mikkola, joka oli ollut Oulussa töissä ja oppinut siellä sahausta ja jauhatusta. Sahalaitos rakennettiin 1887-88 ja mylly 1889-90. Myöhemmin Mikkola rakensi myllyjä myös muihin kuntiin. 1904 tila ja siihen kuulunut mylly ja saha siirtyi Jaakon pojan Juho Mikkolan omistukseen, joka myi tilan kunnalle 1925. Päärakennus muutettiin kouluksi, mylly erkani tilasta ja sillä oli eri omistajia, kuten 1940 ja -50-luvulla Aapo (Abram) Kelhä. Myllyn ja sahan toiminta loppui 1962. Soiden ojituksen jälkeen Temmesjoen vesi ei enää riittänyt turbiinien pyörittämiseen. Kotiseutuyhdistyksen omistukseen se siirtyi 1976, kun viimeisen myllärin ja maan omistaneen Teuvo Auran äiti Aune lahjoitti sen kotiseutuyhdistykselle.

Ennen Siikajoen tulvasuojauksia saattoivat kevättulvat olla niin suuria, että vesi tuli Siikajoesta Temmesjokeen Hartaanselän yli, jolloin Temmesjoessa riitti runsaasti vesivoimaa. Aivan korkeimman veden aikaan ei pudotuskorkeus riittänyt turbiineille, joten sahaukset aloitettiin vasta tulvahuipun laskettua toukokuussa. Alkukesäisin sahattiin pitkät päivät ja jauhettiin yöt. Myös syystulvan aikaan mylly oli käytössä, mutta kesäisin vesi ei riittänyt myllyn ja raamisahan pyörittämiseen. Asiakkaiden tukit sahattiin loppuun tappiollisesti bensamoottorilla.

Mikkolan myllyssä on jauhettu jauhoja kolmella kiviparilla ja raamisaha on tuottanut pelkkahirttä ja paneelia lähiseudulle (ilmeisesti siinä on ollut höyläkin) - ainakin Limingan Huhanperän Huhan talon hirret on tiettävästi sahattu Mikkolassa ja Haurukylän vanhojen talojen sisäkatto- ja ulkoverhouspaneelien sanotaan olevan sieltä. Myös Temmeksen kuntakeskuksen osuusmeijerin puutavara on sahattu Mikkolassa 1922.

Mikkolan myllylle saatiin Temmeksen tai ainakin Haurukylän ensimmäiset sähkövalot 2. maailmasodan aikaan, kun myllyn omistaja Kelhä Aapo rakensi vesivoimasta auton laturilla toimivan muutaman hehkulampun valaistuksen. Sillä valaistiin jyvien kaatoallas, jauhojen säkityspaikka ja pieni myllykonttori.

Aivan sahan edessä on ilmeisesti ollut hirsinen myllypirtti. Alakanavan yli on mennyt lankkusilta.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, M, S, T, I

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1-3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Kautta sukupolvien - Tosiasioita ja tarinoita Temmeksestä ja temmesläisistä, toim. Hanna Littow. Temmeksen kotiseutuyhdistys 2004
- Pohjois-Pohjanmaan museot, toim. Terttu Pellikka, Pohjois-Pohjanmaan museo 1987

- Pohjois-Pohjanmaan museon maakunnallisen museotyön arkisto, jossa mm. rakennuspiirustuksia
- Suullista tietoa antanut Esa Littow 5.9.2005 ja Raimo Rusila syksyllä 2005

alueen nimi: **Temmesjokivarso**
 pääas. kunta: Tyrvä
 pääas. kylä/k.osa: Temmes
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Entinen pappila
 Humalainen
 Jokela
 Junttila
 Kotiranta/Similän tuulimylly
 Sillankorva
 Temmeksen kotiseutumuseo
 Temmeksen vanha koulu
 Vitali

kuvaus:

Pohjois-Pohjanmaan lakeudella sijaitsevan Temmeksen läpi virtaava Temmesjoki saa alkunsa Pelson suoalueelta, virtaa vähävetisenä ja mutkittelevana läpi Temmeksen kylän ja laskee lopulta Liminganlahteen. Joet ovat perinteisesti olleet tärkeitä kulkuväyliä ja myös asutus on levinnyt nauhamaisesti rantoja myötäillen. Myös Temmeksen varhaisin asutus on syntynyt lähelle rantaa, nykyisen Haapaniemen talon seutuville 1300-luvulla. Asutus lisääntyi hitaasti, 1500-luvun puolessa välin taloja oli seitsemän ja 1700-luvun alussa 53. Isonvihan aikana Temmeksellä hävitettiin lähes kaikki rakennukset, mutta kylä elpyi tästä nopeasti entiselleen. 1800-luvulla uudisasutus jatkui voimakkaana ja peltoja raivattiin paljon, asukkaita vuosisadan alussa oli lähes 700.

Temmesjokivarren aluekokonaisuus on hyvä esimerkki Temmekselä lakeuden alueelle vanhastaan tyypillisestä, jokivarteen muodostuneesta asutuksesta. Alue sijaitsee kyläkeskuksen eli Meijerikylän eteläpuolella, kohdassa jossa Jouttenoinen eli Sorkkaon laskee Temmesjokeen. Aluetta rajaa myös Temmeksen läpi kulkeva valtatie 4. Tähän joki- ja peltomaisemaan sijoittuvia kohteita ovat pohjoisosassa vierekkäin sijaitsevat vanha koulu ja kotiseutumuseo, vesistöjen yhdistymiskohdassa sijaitsevat Vitali, Jokela ja pappila, Jouttenoisen varressa sijaitseva Humalainen sekä valtatie ja Kestiläntien risteyksen kohdalla sijaitsevat Kotiranta ja paikallisesti merkittävä Sillankorvan talo. Kohteet ovat edustavia esimerkkejä talonpoikaisesta rakentamisperinteestä. Kapeita jokia yhtenäisinä nauhoina reunustavat viljelysalueet ovat olennainen osa kokonaisuutta.

lähteet:

- Kautta sukupolvien. Tosiasioita ja tarinoita Temmeksestä ja temmesläisistä. Toim. Hanna Littow. Temmeksen kotiseutuyhdistys, 2004.

kohteen nimi: **Entinen pappila**
kunta: Tyrnävä
kiinteistötunnus: 859-415-42-0
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: uskonnon harjoittaminen
ajoitus: 1618-1721
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Temmesjoen varrella sijaitseva, mahdollisesti 1600-luvulta peräisin oleva entinen Ojalan talon päärakennus, joka toimi vuodesta 1792 Temmeksen pappilana. Se on myös Akateemikko Martti Haavion synnyinkoti ja nykyisin taitelija Seppo Similän ateljee. Pihapiirissä on myös tallipuoji, jonka seinässä vuosiluku 1851. Kohde on osa Temmesjokivarren maakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön arvoaluetta.

arviointi:

MRKY15: Ht, H, R, S, I

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Humalainen**
kunta: Tyrnävä
kiinteistötunnus: 859-415-22-14
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Useista 1900-luvun alun perinteisistä hirsirakennuksista koostuva eheä pihapiiri, joka säilyttänyt hyvin alkuperäisen ilmeensä. Neliöpihaa rajaavat asuinrakennus, jonka kamaripääty on mahdollisesti 1700-luvulta ja pirtti sekä kuisti vuodelta 1910, navetta (1935), talli-puoji 1910-luvulta sekä kaksikerroksinen aitta. Lisäksi on kaksi muuta aittaa, liiteri ja konesuoja. Tämä näyttävä ja eheä kokonaisuus on osa Temmesjokivarren maakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön arvoaluetta.

arviointi:

MRKY15: R, S, T

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim. Anneli Salmela. 2001.

kohteen nimi: **Jokela**
kunta: Tyrnävä
kiinteistötunnus: 859-415-20-44
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Temmesjoen varrella, ihan Vitalin naapurissa sijaitseva siitä erotettu tila, jonka pihapiirissä perinteistä rakennuskantaa. Neliöpihaa rajaavat päärakennus ja puoji ovat vuodelta 1912, myös navetta ja sauna ovat 1900-luvun alkupuolelta. Tienvierellä on Vitalista siirretty aitta, jossa on vuosiluku 1795. Pihapiiriin on siirretty myös muita vanhoja aittoja. Pääsääntöisesti 1900-luvun alun eheä ja näyttävä kokonaisuus, joka kuuluu Temmesjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

arviointi:

MRKY15: R, M, S

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela. 2001.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Junttila**
kunta: Tyrvävä
kiinteistötunnus: 859-415-27-50
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Paikkakunnalla harvinaista jugend-tyyliä edustava rkm. J. Karvosen suunnittelema asuinrakennus vuodelta 1916. Hirsirunkoisen kaksikerroksisen rakennuksen kuistien päällä olleita, 1930-luvulla poistettuja koristeellisia parvekkeita on sittemmin palautettu. Muutostöitä huolimatta jugend-henkisiä yksityiskohtia on vielä jäljellä. Talossa on toiminut kieväri ja pankki, nyt maatilan päärakennuksena. Pihapiiriin kuuluu lisäksi ainakin vanha luhti-aitta -rakennus ja sauna sekä uusia tuotantorakennuksia. Kohde kuuluu Temmesjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

arviointi:

MRKY15: H, R, T

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela. 2001.

kohteen nimi: **Kotiranta/Similän tuulimylly**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 859-415-27-66

kylä/k.osa: Temmes

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Temmesjoen välittömässä läheisyydessä sijaitseva 1940-luvun pihapiiri. Päärakennus on tehty Sillankorvan vanhasta pirtiosasta ja myös aitta on siirretty sieltä. Pihassa myös läpiajettava luhti ja läheisyydessä uusi omakotitalo. Vanha tuulimylly löytyy purettuna. Kohde kuuluu Temmesjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Sillankorva**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-415-27-44
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: ei määritelty
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Yhdessä Kotikosken kanssa Temmeksen taloushistoriaan liittyvä tila, jossa vanhasta rakennuskannasta jäljellä asuinrakennus vuodelta 1829. Osa talosta on siirretty Kotirantaan pirtiksi. Sillankorvassa on toiminut kauppa ja siellä on perustettu mm. Temmeksen Osuuspankki ja Maamiesseura. Kohde kuuluu Temmesjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

arviointi:

MRKY15: H, R

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela 2001.

kohteen nimi: **Temmeksen kotiseutumuseo**

kunta: Tyrvävä

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Temmes

tyyppi: kulttuuri

ajotus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 Asuinrakennus; 02 Luhti (Keski-Pekkanen); 03 Käymälä (miesten); 04 Käymälä (naisten); 05 Museopirtti; 06 Sauna; 07 Aitta (Ala-Mikkolan); 08 Makasiini; 09 Aitta (Loukeen); 10 Aitta (Järvitalon); 11 Tuulimylly; 12 Lato; 13 Riihi ja lato;

kuvaus:

Kauniille keskeiselle paikalle Temmesjoen varrelle, heti 4-tien tuntumaan siirretyt 13 hirsirakennusta kuvaavat monipuolisesti paikkakunnan ja koko maakunnan historiaa ja entisajan elämää. Etenkin 1700-luvulla rakennetut Loukeen aitta ja Keski-Pekkanen luhti ovat historiallisesti arvokkaita.

Museoalueelle on siirretty asuinrakennus, luhti, kaksi hirsikäymälää, entinen kauppa päärakennukseksi, sauna, kolme aittaa, makasiini, tuulimylly, parilato ja riihi. Lisäksi alueella on riippusilta ja postmoderni näyttämölävä. Museoalue kuuluu Temmesjoen varren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

historia:

Temmeksen kotiseutuyhdistys perustettiin 1957, ja 1960-luvun alussa alettiin kerätä museoesineitä. Entinen lainajyvämakasiini oli ostettu purku-uhan alta jo hieman ennen yhdistyksen perustamiskokousta, mutta museoalueeksi sen tontti oli liian pieni. Koulun tontista vuokrattiin sitten hehtaarin kokoinen pala ja museoalueelle alettiin vähitellen siirtää rakennuksia alkaen päärakennuksesta 1967. Museon avajaiset pidettiin 1971. Riippusilta joen yli rakennettiin 1978 entisen 1969 rakennetun kevättulvan ajaksi purettavan renkkusillan tilalle, ja aarnialueelle rakennettiin entisaikaisia pyyntivälineitä. Samana kesänä museota pidettiin ensimmäisen kerran avoinna yleisölle.

Päärakennuksessa on pidetty kesäkahvilaa ja museoalue oli 1980-luvulla Suomi juoksee -viestin vaihtopaikkana. 1980-90-luvulla näytelmäharrastus on keskittynyt museoalueelle ja 1990-luvulla rakennettiin näyttämölävä joentörmälle. Riippusilta uusittiin 1990-luvun lopussa.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, M, S, T, I

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1-3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16. Museovirasto, Ympäristöministeriö 1993
- Kautta sukupolvien - Tosiasioita ja tarinoita Temmeksestä ja temmesläisistä, toim. Hanna Littow. Temmeksen kotiseutuyhdistys 2004
- Matti Huurre, Jouko Vahtola: Oulujokilaakson historia. Kivikaudelta vuoteen 1865. Oulu 1991
- Pohjois-Pohjanmaan museot, toim. Terttu Pellikka, Pohjois-Pohjanmaan museo 1987
- Museota Pohjois-Pohjanmaalla, toim. Päivi Haapasaari, Pohjois-Pohjanmaan museo 2002
- Pohjois-Pohjanmaan museon maakunnallisen museotyön arkisto
- Suullista tietoa antanut Esa Littow 5.9.2005

kohteen nimi: Temmeksen vanha koulu

kunta: Tyrnävä

kiinteistötunnus: 859-415-19-33

kylä/k.osa: Temmes

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1939

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuonna 1938 valmistunut hirsirunkoinen, klassismin tyyliin rakennettu koulu Temmesjoen varressa. Pihapiirissä myös uudempaa rakentamista. Kohde ilmentää koululaitoksen kehitystä ja kuuluu Temmesjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

historia:

Temmeksen kirkonkylän kansakoulu perustettiin vuonna 1891. Ylempi kansakoulu aloitti toimintansa Aabraham Yliklaavulta vuokratuissa tiloissa ja alempi opetus tapahtui kiertö- ja sunnuntaikouluna vuoteen 1924 asti. Ensimmäinen varsinainen koulurakennus saatiin 1893. Sen pohjana oli Rantsilan Sipolankylästä ostettu valmiiksi salvettu rakennuksen kehä. Pihapiiriä täydennettiin ulkorakennuksella ja halkovajalla, myöhemmin vielä kaivolla, navetalla, saunalla, kellarilla. Koulu paloi 1938.

Uusi koulu rakennettiin tuhoutuneen tilalle heti. 1938 valmistuivat koulurakennus, ulkorakennus ja sauna. Myöhemmin rakennettiin vielä navetta. Uusipuoli eli veisto-, urheilu- ja wc-tilat rakennettiin 1972. Vanhapuoli peruskorjattiin 1994 ja uusipuoli 1998. Korjauksissa uusittiin sähkö-, vesi-, ilmastointilaitteet, ulkovuori, kalusteet ja tehtiin tilajärjestelyjä. 1998 rakennettiin pihapiiriin liikuntahalli.

arviointi:

MRKY15: R, H

lähteet:

- Kautta sukupolvien. Tosiasioita ja tarinoita Temmeksestä ja temmesläisistä. Temmeksen kotiseutuyhdistys, Toim. Hanna Littow, 2004.

kohteen nimi: **Vitali**
kunta: Tyrvävä
kiinteistötunnus: 859-415-20-42
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

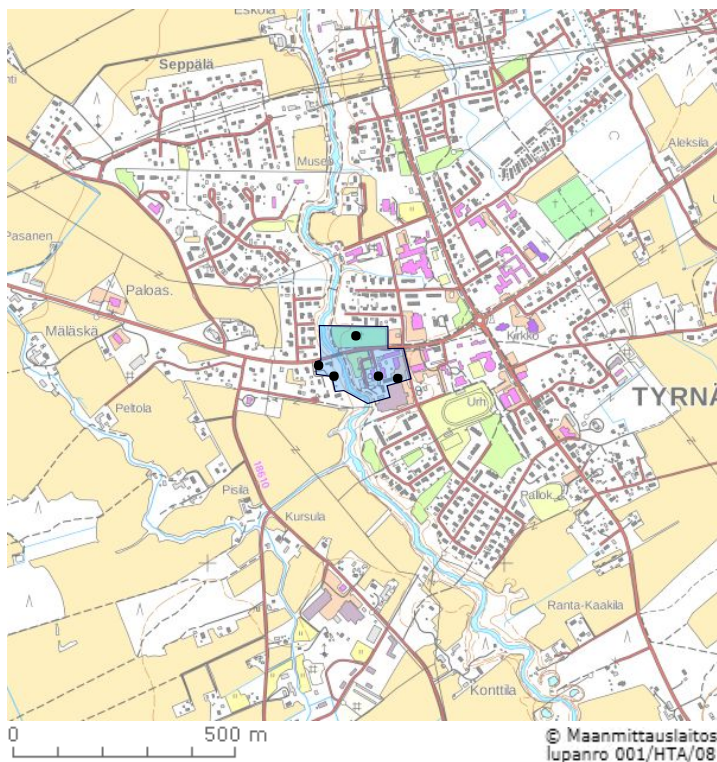
Aina 1500-luvulta asti asuttuna ja saman suvun hallussa ollut tila, joka toiminut myös kestikievarina. Kolmelta sivulta rajattu hyvin säilynyt pihapiiri sijaitsee aivan Temmesjoen rantatöyräällä kauniin koivukujan päässä. Kartanomaisen päärakennuksen pirttiosa eli sali on rakennettu noin 1820 ja päätyosa noin 40 vuotta myöhemmin. Kellarikerroksen erikoinen kivipirtti toiminut leivintupana. Entinen viinikeittiö/työväen asuinrakennus, jonka toisessa päädyssä on luhtiosa, on mahdollisesti 1700-luvulta (vuosilukua ei löydetty) samoin kuin talon vieressä olevat otsalliset liha- ja jyvääitit. Pihapiiristä myös uudempi rakennuksia: savusauna, navetta ja uusi ulkorakennus, joka rakennettu puretun huonokuntoinen liiterin tilalle. Myös vanha navetta on purettu. Viereisellä tontilla Vitalista aikoinaan lohkaistu Jokelan tila. Historiallinen, näyttävä ja ehjä kokonaisuus Temmesjokivarren maakunnallisesti merkittävällä rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueella.

arviointi:

MRKY15: H, R, M, S, T

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela. 2001.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

alueen nimi: **Tyrväen Meijeritie (RKY 2009)**

pääas. kunta: Tyrvä

pääas. kylä/k.osa: Tyrvä

tyyppi: ei määritelty

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Kenkätehdas

Kuivaperunatehdas

Nahkimo

Tyrväen Osuusmeijeri

Vanha hautausmaa

kuvaus:

Tyrväen kirkonkylän Meijeritie on hyvä esimerkki 1900-luvun alussa maaseutukirkonkylään keskittyneen tuotantotoiminnan rakennuskannasta, joka on otettu muuhun käyttöön.

Meijeritien varressa ovat harmaista lohkokivistä rakennettu meijeri ja valkeaksi rapattu, osin kaksikerroksinen mylly sekä tien toisella puolella puurakenteiset, kookkaat juustolat, joissa on ollut myös asuntoja sekä pieni entinen kahvila, "Pömilä". Tien päätteenä on meijerin asuinrakennus, Luostarila. Alueella olleesta sahasta on jäljellä meijerin takana oleva höyläämö, muut sahan rakennukset ja tiilitehdas on purettu.

Tyrväjäoen vastarannalla on myös 1900-luvun alun tuotantorakennuksia, nahkurin- ja suutarinverstaat asuinrakennuksineen.

Meijeritien pohjoispuolella on vanha hautausmaa ja vanhan kirkon paikka.

kohteeseen sisältyy: hautausmaa; muu teollisuusrakennus; muu tuotantorakennus;
ympäristön nykyluonne: kirkonkylä;

kuvaus:

Alueeseen kuuluu lisäksi maakunnallisesti merkittävä entisen kuivaperunatehtaan rakennus.

historia:

Tyrväen osuusmeijeri, joka käsitti koko silloisen kunnan alueen, perustettiin 1905 ja meijerirakennus valmistui 1906. 1800-luvulla meijeritalous oli kehittynyt vilkkaaksi ja pitäjässä toimi kuusi kyläkohtaista yhtiömeijeriä ja useita talomeijeriä. Juuston valmistus Tyrväen osuusmeijerissä aloitettiin 1913 ja 1918 rakennettiin uusi entistä suurempi juustola yläkerran asuintiloihin. Meijeristä tuli Suomen ensimmäinen harjoittelujuustola, jossa

koulutettiin mestareita muidenkin meijereiden palvelukseen.

Meijerin toiminnan tuotannollisesti parasta aikaa olivat 1910-1930-luvut, jolloin meijeri oli Oulun läänin suurin ja eräs maamme johtavista. Tynävän Osuusmeijeristä kasvoi yksi Pohjoismaiden merkittävimmistä emmentaljuustoloista. Sen tuotteita vietiin aina Englantiin asti. Meijeri vaikutti myös pitäjän maatalouden kehittymiseen, karjanjalostukseen, tuotantovälineisiin ja maanviljelystekniikkaan.

Jauhomylly rakennettiin 1919 ja se toimi vuoteen 1993. Tynävän kunta osti alueen 1991 ja ensimmäisenä uudiskäyttöön otettiin mylly, joka muutettiin kirjastoksi. Osa Osuusmeijerin uudesta juustolasta kunnostettiin lukion opetustiloiksi.

Meijeritien pohjoispuolella olevalla vanhalla hautausmaalla sijaitsi Tynävän sekä ensimmäinen (1647) että toinen (1664) kirkko, joka paloi 1856. Vanha hautausmaa jäi pois käytöstä 1890-luvulla.

lähteet:

- http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=3997
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 2. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Anneli Salmela, Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. T&E-keskus julkaisu 6 2001.
- Birgit Koskela, Tynävän vanha meijerialue. KirjastoVirma, Kotiseutukierroksia. <http://www.kirjastovirma.net/tynava/meijeri/> (11.11.2008).
- Myllykirjasto, Tynävä. Britta Passoja (toim.), Viisikanta - hyvää rakennussuojelua. Oulun läänin rakennussuojelupalkinnot 1990-2005. Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunta, Rakennustieto Oy 2008.
- Tynävän Meijerikatu 1906-2010. Tynävän meijerialueen peruskorjaus uuteen käyttötarkoitukseen 1987-2010. Tynävän kunta. Oulu 2012.

kohteen nimi: **Kenkätehdas**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: Kirkonkylä 28:74
kylä/k.osa: Tynävä
tyyppi: teollisuus
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Kenkätehdas;

kuvaus:

Kirkonkylänraitin varressa taajama-alueella sijaitseva kaksikerroksinen entinen kenkätehdas osana vanhaa nahkatehdasmiljöötä. Hirsirunkoinen rakennus on ollut alunperin kannaslainen huvila ja kenkätehtaana vuoteen 1955 asti. Sitten siinä on toiminut myös huoltoasema ja korjaamo. Kohde kuuluu valtakunnallisesti merkittävään Tynävän meijeritien arvoalueeseen (RKY 2009), ilmentää teollisuuden kehitystä ja on merkittävä taajama-kuvan kannalta.

historia:

Rakennus oli alunperin venäläisten huvila Kannaksella. Tälle paikalle siirrettynä rakennuksessa toimi viereiseen nahkatehtaaseen liittynyt kenkätehdas. Alakerta oli tällä paikalla yksi suuri tehdassali. 1930-luvulle asti tehtaata omisti Tynävän Osuus-kassa, jolloin ne myytiin yksityiselle. Suutarin verstaassa oli parhaimmillaan 30 työntekijää, jotka tekivät lapikkaita. Myynti oli vilkasta ainakin römppäviikolla, jolloin palvelusväki osti uudet lapikkaat. Toisen maailmansodan aikaan tehdas valmistijalkineita myös armeijan käyttöön. Toiminta loppui 1955, kun kauppoista alkoi saada valmiita kenkiä. Vuonna 1967 rakennukseen perustettiin Gulf-huoltoasema ja rakennettiin matala lisäosa. Huoltoasematoiminnan loputtua rakennuksessa oli vuokralla Esko Keräsen Autokorjaamo. Käyttötarkoituksen muuttuminen on jättänyt jälkensä rakennukseen.

suoje-lutilanne:

Tynävän keskustan asemakaavassa merkinnällä sr-2

arviointi:

Kohde on osa valtakunnallisesti merkittävää arvoaluetta Tynävän meijeritie ja vanha hautausmaa (RKY 2009).

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
Perinnealbumi Pohjois-Pohjanmaa 3, Perinnetieto 1985

kohteen nimi: **Kuivaperunatehdas**

kunta: Tyrvä

kiinteistötunnus: 859-401-30-130

kylä/k.osa: Tyrvä

tyyppi: teollisuus

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1960

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Valtakunnallisesti merkittävään Tyrvän Meijeritie -tehdasmiljööalueeseen kiinteästi kuuluva 1960 valmistunut punatiilinen tehdasrakennus, jonka toiminta liittyy Tyrvän Osuusmeijerin historiaan ja Tyrvän kunnan historiaan perunapitäjänä. Kohde ilmentää teollisuuden kehitystä ja on merkittävä taajamakuva kannalta.

historia:

Hiutaleiksi kuivattu peruna tuli USA:n markkinoille 1950-luvun lopulla. Tyrväläisten perunanviljelijöiden aloitteesta Valio, Hankkija ja Tyrvän Osuusmeijeri perustivat Kuivaperuna Oy:n vuonna 1960, johon kukin osakas sijoitti 5 milj markkaa. Meijeri maksoi osuutensa luovuttamalla yhtiölle isännöitsijän rakennuksen ja tonttimaata sen ympäriltä. Uusi tehdasrakennus valmistui samana vuonna. Meijeri oli mukana tehtaan toiminnassa merkittäväällä tavalla toimittaen muun muassa sähköä, höyryä, vettä, kuljetuksia ja lisätiloja. Aluksi tuotanto suuntautui eläinrehuksi, myöhemmin sitä laajennettiin myös ruokahiutaleiden valmistukseen. 1962 vuonna valmistui suuri perunavarasto. Kova kilpailu ja poikkeuksellisen huonot luonnonolot aiheuttivat sen, että tehtaan toiminta jäi lyhytaikaiseksi. Tyrvän Osuusmeijeri luopui osakkeistaan vuonna 1963 ja neljä vuotta myöhemmin yhtiö irtisanoi perunanviljelysopimukset meijerin viljelysmailla.

Lyhytikäinen kuivaperunatehdas oli kuitenkin merkittävä tekijä Tyrvän kehityksessä "pottupitäjäksi". Tehdas lisäsi kiinnostusta perunanviljelyä kohtaan, ja jo 1960-luvun alussa järjestettiin kunnassa perunapäivät ja perunanviljelykilpailu.

arviointi:

Kuuluu valtakunnallisesti merkittävään Tyrvän Meijeritie arvoalueeseen (RKY 2009).

Tyrvän keskustan asemakaavassa merkinnällä Y/s Yleisten rakennusten korttelialue, jolla kulttuuriympäristö säilytetään.

MRKY15: R, H, M

lähteet:

- Merestä noussut maa. Tyrvän historia 1800-2000. Kirj. Kyllikki Matinolli ja Martti Asunmaa. Tyrvän kunta, 2005.

- Tyrvän karttayhdistelmä <http://paikkatieto.airix.fi/>

kohteen nimi: **Nahkimo**
 kunta: Tyrnävä
 kiinteistötunnus: Kirkonkylä 28:120
 kylä/k.osa: Tyrnävä
 tyyppi: teollisuus
 ajoitus: 1864-1917
 arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Asuinrakennus uud.; Asuinrakennus vanh.; Nahkatehdas; Sauna;

kuvaus:

Tyrnäväjokivarressa, osana valtakunnallisesti arvokasta Tyrnävän meijerikadun teollisuusmiljöötä sijaitseva entinen nahkatehdas ja siihen kuuluva asuinrakennus. Samaan kokonaisuuteen kuuluu myös välittömässä läheisyydessä sijaitseva entinen lapikastehdas. Nahkatehdas on kaksikerroksinen, tiilestä ja hirrestä valmistettu näyttävä rakennus. Asuinrakennuksen kaksikerroksinen kerroksinen uusi puoli (1900-l alku) ja 1½ kerroksinen vanha puoli (1900-l alku) on yhdistetty L-muotoiseksi rakennukseksi. Nahkuritoiminan paikalla aloitti karvari Kaakinen ja Tyrnävän Osuuskunnan omistuksessa tehdas aloitti 1917. Toiminta jatkui aina vuoteen 1955 asti. Rakennukset ilmentävät teollisuuden kehittymistä ja ovat merkittäviä taajamakuvaan kannalta.

historia:

Nahkatehtaan perusti karvari Kaakinen. Vuonna 1916 Tyrnävän Osuuskassa osti paikan ja palkkasi tehtaalle mestariksi Aaretti Salmenhaaran 1917. Vuonna 1933 Osuuskassa myi koko tehtaan Salmenhaaralle, jonka poika Voitto Salmenhaara johti tehdastavuodesta 1947 toiminnan loppumiseen asti vuonna 1955. Tehtaassa parkittiin kyläläisten tuomia nahkoja, ja valmiista vuodista tehtiin nahkatehtaaseen kuuluneessa kenkätehtaassa lapikkaita. Alakerrassa oli märkäpuoli, missä nahat kasteltiin pyöreissä puisissa ammeissa ja rasvattiin pöydillä. Yläkerrassa nahat kuivattiin ja kiillotettiin. Parkitsemisessa käytettiin pajunkuorta, jota kyläläiset keräsivät ja myivät tehtaaseen kesässä monta tuhatta kiloa. Vasta viimeisessä ammeessa, vahvimmassa liemessä käytettiin ulkomailta ostettua "kooprakkoa". Alunperin tehtaassa piti olla uunilämmitys, mutta pian sinne rakennettiin höyrykeskuslämmitys. Pannuhuonetta varten rakennusta jatkettiin päädystä muutaman metrin verran betonisena. Tehtaaseen liittyi paljon ulkorakennuksia, pihapiiristä on purettu mm. talli ja navetta. Kunta vuokrasi nahkatehtaan koulun veisto- ja pajatiloiksi 1970-80-luvulla ja teki sisätiloissa huomattavia muutoksia, mm. hävitti ammeet. Karvari Kaakisen aikana oli pihassa vain pieni matala asuinrakennus. Osuuskassan aikana, luultavimmin 1920-luvulla rakennettiin pihaan 2-kerroksinen asuinrakennus, jonka alakerta on hirs- ja yläkerta rankorakenteinen. Sotien jälkeen Pirkolan pojat levensivät ja korottivat vanhaa asuinrakennusta ja rakennukset yhdistettiin toisiinsa kulmasta. Rakennusten kattotiilet ovat peräisin Osuuskassan omasta tiilitehtaasta Tyrnävänjoen toiselta rannalta.

suojelutilanne:

Merkitty Tyrnävän keskustan asemakaavassa merkinnällä sr-2.

arviointi:

Tyrnävänjoen törmällä kirkonkylänraitin varressa sijaitseva 1900-luvun alun teollisuusmiljöö, josta jäljellä nahkatehdas ja asuinrakennus, sekä viereisen tontin entinen kenkätehdas. Kohde on osa valtakunnallisesti merkittävää arvoaluetta Tyrnävän meijeritie (RKY 2009).

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970

kohteen nimi: **Tyrnävän Osuusmeijeri**

kunta: Tyrvä

kiinteistötunnus: Kirkonkylä 30:5

kylä/k.osa: Tyrvä

tyyppi: teollisuus

ajotus: 1864-1917

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Höyläämö; Juustola; Juustola
vanh.; Kivipirtti; Luostarila; Myllykirjasto; Pömilä;

kuvaus:

Arkkitehtien Maija Niemelä ja Pentti Myllymäki laatimien suunnitelmien mukaan kunnostettu 1900-luvun alun osuusmeijerimiljö Tyrnävänjoen rannalla, kirkonkylän raitin varrella. Keskeinen osa taajamakuva. Rakennukset (höyläämö, juustolat, kivipirtti, luostarila, myllykirjasto, pömilä) ja niiden edessä oleva tapulipuisto muodostavat yhdessä joen vastarannalla olevien entisten teollisuusrakennusten ja raitin toiselle puolella olevan vanhan hautausmaan kanssa valtakunnallisesti merkittävän arvoalueen Tyrnävän Meijeritie (RKY 2009).

historia:

Tyrnävän Osuusmeijerin alue alkoi rakentua 1906, kun ensimmäinen teollisuusrakennus, kivinen meijeri rakennettiin. Sisältä se oli puhtaan vaalea ja valoisa, lattia oli kiiltävä kivilattia. Rakennuksessa toimi meijeri, laboratorio ja voivarasto. Vuoteen 1913 saakka meijerissä valmistettiin ainoastaan voita, ja tämän jälkeen myös juustoa. 1920-luvun lopulla meijeri oli Oulun läänin suurin ja maamme johtavia mejereitä. Myöhemmin rakennus toimi viljavarastona. Painopisteen siirtyessä juuston valmistukseen rakennettiin meijerinraitin varteen kaksi juustolarakennusta, joista vanhemman kellarissa oli iso juustokellari. Uudemmassa oli juustovarasto ja vehnämylly, joka muutettiin pesulaksi 1949. 1919 rakennettiin mylly- ja konttorirakennus, jossa oli lämpökeskus ja siihen liittyvä piippu, joka on kunnostettu paikan maamerkiksi. 1920 rakennettiin myllyn päätyyn sahasiipi, joka purettiin rakennuksen kirjastoksi muuttamisen yhteydessä 1990-luvun alussa. Juustolan viereen rakennettiin 1920 Pömilä -niminen meijerialueen työntekijöiden ruokalana ja myöhemmin korttelin kulmassa olleen Tyrnävän Osuuskaupan kahvilana toiminut rakennus. Meijerinraitin päässä oleva Luostarilaksi kutsuttu asuinrakennus oli nykyisessä asussaan jo 1910-luvun lopulla. Jokirannassa oleva höyläämö rakennettiin 1941. Luostarilan pihassa ollut luhti on siirretty partiolaisten käyttöön ja halkovarasto vuodelta 1937 on purettu. Juustolan takaa on purettu tiilitehdas ja Pömilän takaa kellari. Osuusmeijerin 200-300 sian sikala toimi vähän aikaa Rantaroustin tilalla. Toiminnan loputtua sen rakennusosia käytettiin työväentalon laajentamiseen 1920-luvulla. Kulman jugend-tyylinen osuuskaupparakennus ulkorakennuksineen on purettu 1970-luvulla (?), ja tontti on joutomaata. Myllyalueen uudet käyttöönotto -suunnitelmat tekivät arkkitehdit Maija Niemelä ja Pentti Myllymäki. Alueen kaikki rakennukset korjataan asuin-, liike- tai julkiseen käyttöön.

arviointi:

Kuuluu valtakunnallisesti merkittävä arvoalueeseen Tyrnävän Meijeritie (RKY 2009).

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen maakuntajulkaisu oy 1970
- Pohjois-Pohjanmaan kultt.historiallisesti merkittävät kohteet 2, 1993
- Perinnealbumi Pohjois-Pohjanmaa 3, Perinnetieto 1985
- Tyrnävän kunnan arkisto, kansio Tyrvä KHALL Meijerialue 1993,-94

kohteen nimi: **Vanha hautausmaa**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 859-401-198-2

kylä/k.osa: Tynävä

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajotus: 1618-1721

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tynävän raitin varrella kylän taajamassa sijaitseva kiviaidan rajaama puisto, joka on entinen hautausmaa. Puistossa on paikalla olleen kirkon (1664-1865) muistomerkki.

historia:

Omaksi emäseurakunnan Limingan alaiseksi kappeliseurakunnaksi Tynävä muodostettiin v. 1655. Kappeliseurakunnan perustaminen vaati myös tarkoitustaan vastaavan Herran huoneen rakentamista, ja tällainen valmistui v. 1664. Se oli rakennettu Tynävänjoen törmälle ja sen ympärille muodostui kiviaidalla ympäröity kalmisto, nykyinen vanha hautausmaa. Kirkko oli suorakaiteen muotoinen vuoraamaton hirsikirkko, jonka sisäkatto muodosti kaarevan holvin. Kirkon saamastuoli ja alttariseinä olivat maalauksin koristetut. Erillään kirkosta sijaitsi kellotapuli, joka piirteiltään muistutti suuresti Limingan kirkon nykyistä tapulia, mutta oli yläosastaan kuitenkin jyrkemmin suippeneva. Tapuli ei ollut kirkon kanssa samaan aikaan rakennettu; se lienee valmistunut 1762, jotka vuosiluvut ovat Tynävän kotiseutumuseossa säilytettävässä, mainitusta tapulista peräisin olevassa tuuliviirissä.

Kirkko paloi 1865. Uutta kirkkoa alettiin rakentamaan 1872 nykyiselle paikalleen.

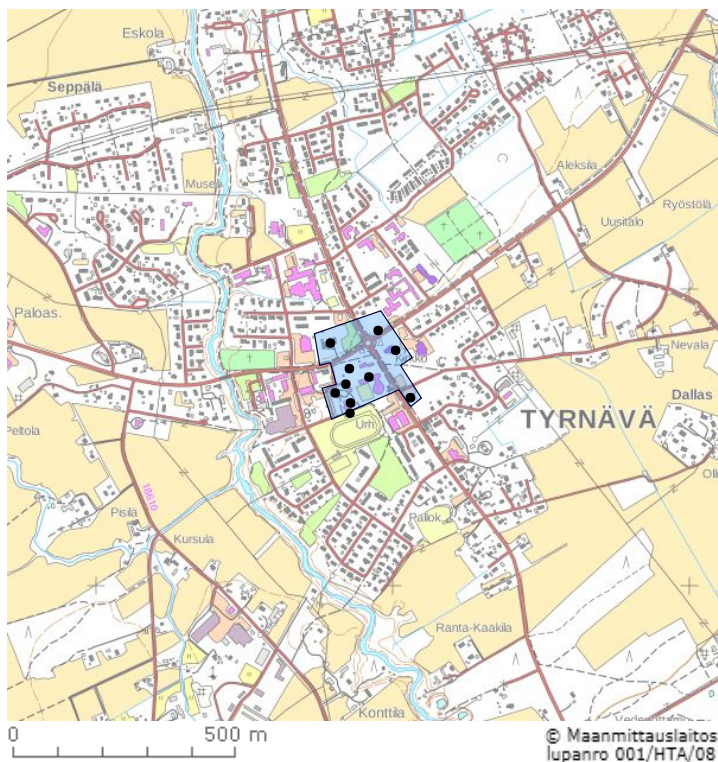
arviointi:

Kohde on osa valtakunnallisesti merkittävää arvoaluetta Tynävän meijeritie (RKY 2009).

Alueella sijaitsee kirkkolain 14 luvun 5 § nojalla suojeltuja rakenteita.

lähteet:

- http://www.tynavanseurakunta.fi/katsaus_tynavan_seurakunnan_historiaan/

alueen nimi: **Tyrnävän raitti**
 pääas. kunta: Tyrnävä
 pääas. kylä/k.osa: Tyrnävä
 tyyppi: taajamaympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Entinen paloasema
 Hirvelä ja entinen kunnantalo
 Kirkonkylän ala-aste
 Koivula (ent. Pyhälä)
 Pappila (Mankila)
 Tyrnävän kirkko
 Tyrnävän kotiseutumuseo
 Tyrnävän kunnantalo
 Työväentalo (Vapaus)
 urheilukentän katsomo

kuvaus:

Tyrnävän raitti on esimerkki pitkän ajan kuluessa rakentuneesta, raittiin tukeutuvasta kuntakeskuksesta. Eri-ikäiset rakennukset sekä niitä ympäröivät viheralueet muodostavat historiallisesti ja rakennushistoriallisesti monikerroksellisen ja arvokkaan miljöökokonaisuuden.

Tyrnävän raitti sijaitsee Tyrnävänjoen sekä Tupostien, Kirkkotien, Vanhatien ja Muhostien risteysalueen väliin rajautuvalla alueella. Alueen ytimenä on kunnan hallinnollinen keskus. Siihen kuuluvat kunnanvirastonakin toiminut Hirvelän talo, nykyinen vuonna 1987 valmistunut kunnantalo sekä 1952 valmistunut entinen paloasema. Yhdessä ne muodostavat monikerroksellisen ja pihapiirimäisen kokonaisuuden. Sen välittömässä läheisyydessä Vanhatien varrella sijaitsee päiväkotina toimiva entinen rukoushuone Koivula. Koulukeskuksen alueella sijaitsevat paikallisesti merkittävä 1950-luvun koulurakennus sekä sen arkkitehtonisesti erittäin mielenkiintoinen Maija Niemelän ja Pertti Myllymäen suunnittelema laajennusosa. Koulualueen sivulla sijaitsevan urheilukentän katsomo on arvoltaan paikallisesti merkittäväksi. Pääteiden risteysaluetta hallitsevat Tyrnävän kirkko ja sitä vastapäätä sijaitseva kotiseutumuseona toimiva makasiinirakennus. Vanha pappila näkyy risteykseen kukkaniityksi raivatun viheralueen yli. Kirkkotien varrella sijaitsee Työväentalo Vapaus. Miljöökokonaisuuteen kuuluvat myös suuret puut ja viheralueet.

Tyrnävän raitin länsipuolella sijaitsevat maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 2009) Tyrnävän meijeritie sekä maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristökokonaisuus Tyrnävänjokivarsi. Tyrnävän raitti on myös maisemallisesti merkittävä. Se kuuluu Limingan lakeuden valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettuun maisema-alueeseen.

historia:

Tymävä sijaitsee Liminganlahden pohjukassa Rantalakeudeksi nimetyllä alueella, joka on entistä merenpohjaa. Peltojen ja niittyjen muodostamaa tasankoa halkaisee kaksi suurempaa jokea, Tymävänjoki ja Ängeslevänjoki, ja useita oja. Omana kylänään Tymävä mainitaan ensi kerran vuonna 1581. Se kuului Tymävän kappelina Limingan emäseurakuntaan, josta se itsenäistyi 1889. Tymävän kunta perustettiin vuonna 1867.

Tymävän alueelle tuli vakituista asutusta 1550-luvulla ja erityisen nopeaa väestönkasvu oli 1700- ja 1800-luvulla. 1970-luvulla väestön määrä laski, mutta sen jälkeen kasvu on ollut tasaista.

Tymävän kirkonkylä rakentui Tymävänjoen rannalla sijainneen kirkon ympärille ja koostui 1800-luvun jälkipuoliskolla pääasiassa joen varren maatalojen pihapiireistä. Jo tuollon paikallaan olivat Mankila ja Hirvelä. Tymävänjokivarressa sijainnut vanha kirkko paloi vuonna 1865, ja uusi kirkko rakennettiin vanhojen maanteiden risteykseen nykyiselle paikalleen. Kunnan itsenäistytymisen ja elinkeinotoiminnan vilkastumisen myötä rakennettiin kirkonkylään keskeisille paikoille muun muassa koulu, liike- ja hallintorakennuksia sekä asuinrakennuksia. Näin tiiviimpi kuntakeskusta alkoi muodostua lakeuksien keskelle Tymävänjoen, vanhojen maanteiden ja kirkon rajaamalle alueelle.

1900-luvun alussa osuustoiminta-aate innosti perustamaan osuusmeijerin kirkonkylään. Vuodesta 1906 alkoi Tymävän meijerin kasvu yhdeksi maamme tunnetuimmista meijereistä. Maitoa riitti niin vain kuin emmental-juustojen valmistukseen ja vientiin, mm. Englantiin. Meijerialueelle nousivat myös mylly ja saha sekä joen toiselle rannalle nahka- ja lapikastehdas. Yhdessä Osuuskaupan ja Pömilä-kahvilan kanssa meijeri-alue muodosti 1920- ja -30 -lukujen tymäväläisen elämänmenon vilkaan keskuksen. Sellainen se on vieläkin, tosin rakennukset ovat saaneet uuden käyttötarkoituksen.

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014
- Matinolli Kyllikki ja Martti Asunmaa: Merestä nousstu maa. Tymävän historia 1800-2000. Jyväskylä, 2005.
- Mäkinieksi Kaisa: Pohjois-Pohjanmaan kirkonkylämuuttuva kulttuuriympäristö. Pohjoispohjalaiset kirkonkylät muutosten kuvaajina Rantsila, Kärämäki, Tymävä ja Haapavesi. Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin osasto. Julkaisu A 55, 2012.

kohteen nimi: **Entinen paloasema**
kunta: Tyrvä
kiinteistötunnus: 859-401-30-70 ja 30-68
kylä/k.osa: Tyrvä
tyyppi: tekninen huolto
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: jälleenrakennuskauden paloasema v. 1952
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Tyrvän entinen paloasema;

kuvaus:

Jälleenrakennuskauden entinen paloasema vuodelta 1952, jossa myöhemmin rakennettu kalustohalli. Tämä kolmesta noppamaisesta nurkittain limittyvästä osasta muodostuva vaaleankellertäväksi rapattu 2-kerroksinen tiilirakennus ja 1-kerroksinen maalattu betoninen kalustohallisiipi muodostaa monikerroksellisen kokonaisuuden samassa pihapiirissä olevien Hirvelän talon sekä entisen ja uuden kunnantalon kanssa. Rakennuksen näyttävä letkunkuivaustorni on kirkonkylän maamerkkejä. Kokonaisuus on keskeinen osa kirkonkylän taajamamiljöötä ja maakunnallisesti merkittävää Tyrvän raitin arvoaluetta.

suojelutilanne:

Kirkon seudun asemakaavan muutos 15.10.2014: kohteen merkintä sr-3 paikallisesti merkittävä säilytettävä rakennus

arviointi:

MRKY15: R, M, S

kohteen nimi: **Hirvelä ja entinen kunnantalo**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Kirkonkylä 30:107

kylä/k.osa: Tynävä

tyyppi: hallinto

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Ent. kunnantalo; Hirvelä;

kuvaus:

Hirvelä on ollut edustavimpia pohjalaisia umpikartanoita Oulun seudulla. Tämä vanha tilanpaikka mainitaan jo vuoden 1654 maakirjassa. Suuren tilan rakennuksista jäljellä on kaksi hirsirunkoista näyttävää asuinrakennusta. Kaksikuistinen Hirvelä on 1850-luvulta ja yksikuistinen entinen kunnantalo 1920-1930-luvulta. Nämä perinteistä rakennuskantaa edustavat rakennukset muodostavat monikerroksellisen kokonaisuuden samassa pihapiirissä olevan uuden kunnantalon ja entisen paloaseman kanssa, ja ovat keskeinen osa Tynävän historiaa, kirkonkylän taajama-miljöötä ja maakunnallisesti merkittävää Tynävän raitin arvoaluetta.

historia:

Tynävän kirkonkylässä oleva Hirvelän talo on ollut edustavimpia pohjalaisia umpikartanoita Oulun seudulla. Vanha tilanpaikka mainitaan jo vuoden 1654 maakirjassa. 1830-luvulla Hirvelää asui ja omisti Lukkari Brändholm. Tynävän kunta osti talon toimitiloikseen 1800-luvun lopulla, mistä lähtien taloissa on toiminut mm. köyhäintalo ja kunnantalo. Uuden kunnantalon valmistuttua 1990-luvun alussa samaan pihapiiriin, tiloihin tuli viereisen ala-asteen luokkia. Kahta asuinrakennusta lukuunottamatta tilan muut rakennukset ovat hävinneet. Nykyistä pihaa rajaa edellisten lisäksi 1950-luvulla rakennettu paloasema. Ala-asteen käytössä olevaan rakennukseen on koulunpuolelle rakennettu uusi vanhan tyylin mukainen kuisti koristeellisine ikkunoineen.

suojelutilanne:

Suojeltu asemakaavassa merkinnällä sr-2 (molemmat rakennukset). Maakunnallisesti merkittävä.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, M, S, T, I

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, 1993
- Perinnealbumi Pohjois-Pohjanmaa 3, Perinnetieto 1985
- Oulujokilaakson historia, Matti Huurre, Hailuodon kunta 1991
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Kirkkonkylän ala-aste**

kunta: Tyrvä

kiinteistötunnus: Kirkkonkylä 30:117

kylä/k.osa: Tyrvä

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: viimeisin laajennus 1990-luvulla

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Koulu;

kuvaus:

Taajaman ytimessä kirkkonkylänraitin varressa keskeisellä paikalla sijaitseva 1950-luvun koulu. 1970-luvun vaalea tiiliverhoiltu betoniperusteinen ja loiva harja- sekä lapekattoinen laajennusosa on suojellun kouluosan koillispuolella Kirkkotien varressa. Samoin 1997 valmistunut pyöreä betoniperusteinen ja pystyrimaverhottu punaiseksi ja keltaiseksi maalattu aaltoilevakattoinen uusin laajennusosa on Kirkkotien puolella.

historia:

1950-luvun tyyppillisen kansakoulun suunnittelussa otettiin mallia lähikuntien, mm. Utajärven ja Suomussalmen kouluista. Nykyään rakennuksessa toimii kirkkonkylän ala-aste. Koulua laajennettiin 1970-luvulla, ja 1996 aloitettiin pyöreänlaajennusosan rakentaminen koulun pihaan.

suojelutilanne:

Vanhin osa suojeltu asemakaavalla merkinnällä sr-3.

arviointi:

Arvokas ja asemakaavassa jo suojeltu vanha kansakoulu, jota on laajennettu 1970-luvulla aikansa tyyppilliseen tapaan. Vuoden 1997 laajennus on sen sijaan omalaatuinen ja harvinainen. Ajallisesti kerroksellinen ja mielenkintoinen kohde, jossa eri aikakausien materiaalit ja arkkitehtuuri hyvin nähtävissä. Kauniilla paikalla näyttävän puuston ympäröimänä.

Harvinaisuus, tyyppisyys, edustavuus, alkuperäisyys, historiallinen todistusvoimaisuus, historiallinen kerroksisuus.

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Tyrvän kunnan arkisto

kohteen nimi: **Koivula (ent. Pyhälä)**

kunta: Tyrnävä

kiinteistötunnus: Kirkonkylä 30:22

kylä/k.osa: Tyrnävä

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Toimintakeskus;

kuvaus:

Ängeslevän Koivulasta Tyrnävän keskustaasta siirretty 1890-luvun kaunis, perinteistä rakennustapaa edustava hirsirunkoinen rakennus, joka alunperin toiminut nuorisoseurantalon ja sittemmin rukoushuoneena, päiväkotina ja toimintakeskuksena. Rakennus on merkittävä osa Tyrnävän kirkonkylän taajamamiljöötä ja osa maakunnallisesti merkittävää Tyrnävän raitin arvoaluetta. Kohde ilmentää paikkakunnan yhteisöllistä toimintaa.

historia:

Talo oli alunperin 1894 perustetun Ängeslevän Nuorisoseuran talo. Vilkaan harrastustoiminnan laannuttua 1920-luvun alussa rakennus luovutettiin Tyrnävän Nuorten Kristillisen Yhdistyksen haltuun rukoushuoneeksi, jolloin se siirrettiin kirkonkylälle kunnalta ostetulle Pyhälä-nimiselle tilalle. Arkkitehti Eino Siiran piirustusten mukaisesti Koivula muutettiin seurakunnalliseen käyttöön sopivaksi, ja se vihittiin rukoushuoneeksi 16.9.1928. 1950-luvulle Koivulassa pidettiin talvisaikaan jumalanpalveluksia ja ympärivuotisesti rippikoulua, kokouksia ja seuroja. Rakennukseen kuului suuren salin lisäksi pienempi ruokasali sekä vahtimestarin asunto. Vuonna 1962 TNKY lahjoitti tilan Tyrnävän seurakunnalle, jolloin nimitys muutettiin seurakuntataloksi. Vuonna 1974 seurakunta myi tilan kunnalle, joka kunnosti rakennuksen lasten päiväkodiksi. Päiväkodin muutettua uusiin tiloihin rakennukseen perustettiin vammaisten toimintakeskus. 1970- ja 90-lukujen remonteissa rakennukseen on tehty ovi- ja ikkunamuutoksia ja päätyyn parveke, ja ikkunoita on uusittu vanhan mallin mukaan.

suojelutilanne:

Suojeltu merkinnällä sr-2. Maakunnallisesti merkittävä.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, S, I

lähteet:

- Tyrnävän seurakunnan historia, Tyrnävän seurakunta 1989
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Pappila (Mankila)**
kunta: Tyrvä
kiinteistötunnus: 859-401-54-47
kylä/k.osa: Tyrvä
tyyppi: uskonnon harjoittaminen
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Pappila; Pirttirakennus;

kuvaus:

Tyrvän kirkonkylässä keskeisellä paikalla sijaitseva, kuusien ja kukkaniityn ympäröimä entinen pappilarakennus vuodelta 1932 ja sitä vastapäätä 1800-luvulta oleva pirtti, joka on Mankilan talon entinen päärakennus. Rakennukset ovat hirsirunkoisia. Tyyliltään uusklassinen pappila rakennettiin palaneen pappilan raunioille arkkitehti D.Dahlbergin ja rakennusmestari J.Karvosen piirustusten mukaan. Talon sisäänkäynti pylväikköineen ja kauniine yksityiskohtineen on erittäin edustava. Kohde on osa maakunnallisesti merkittävää Tyrvän raitin arvoaluetta.

historia:

Nykyinen pappilan päärakennus rakennettiin palaneen rakennuksen paikalle arkkitehti D.Dahlberg'n ja rakennusmestari J.Karvosen piirustusten mukaan. Se sisälsi 8 huonetta ja kanslian, ja tyyliltään se on uusklassinen. Rakennusta on korjattu ja sisätilojamuutettu lähes jokaisen vakinaisen viranhaltijan toiveiden mukaisesti. Peruskorjauksen 1970 yhteydessä rakennusta jatkettiin matalalla sauna-autotallisiivellä. 1984 pappila jälleen peruskorjattiin, sen ulkonäkö palutettiin entiselleen, elintasosiipi pu-rettiin ja autotalli paremmin tyyliin sopivaksi. Entistämissuunnitelmat teki arkkitehti Matti Leiber. Pappilan ulkorakennuksia on purettu sitä mukaa kun ne ovat jääneet tarpeettomiksi. Jäljellä on enää vanha pirttirakennus, jossa oli leivintupa, maitoka-ri ja porstua. Pirtti on vanhan Mankilan tilan päärakennus. Pirttirakennuksessa ollut siipiosa on purettu. Kirkon ulkomaalauksen yhteydessä myös pappila maalattiin 1996.

suojelutilanne:

Merkitty Tyrvän keskustan asemakaavassa merkinnällä sr-2 seudullisesti merkittävä suojeltava rakennus.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, S, T, I

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, 1993
- Tyrvän seurakunnan historia, Tyrvän seurakunta 1989
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Tyrnävän kirkko**
kunta: Tyrnävä
kiinteistötunnus: 859-401-30-153
kylä/k.osa: Tyrnävä
tyyppi: uskonnon harjoittaminen
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Arkkitehti F. W. Lüchowin suunnittelema, puusta vuonna 1873 rakennettu uusgoottilainen tornillinen pitkäkirkko, jossa on lyhyet ja leveät ristivarret, sisällä hoikat puupylväät, keskilaivassa harja- ja sivulaivoissa tasakatto. Sisustus on korjattu vuonna 1960 sattuneen palon jälkeen ja muitakin korjaustöitä on sen jälkeen suoritettu. Kirkkotarhassa sijaitsee sotien 1939 - 44 sankarihauta-alue muistomerkkeineen, jonka on suunnitellut taiteilija Ilmari Wirkkala vuonna 1948. Kirkon pohjois-puolella on arkkitehti Eino Siiran 1921 suunnittelema kansalaissodan muistomerkki. Maakunnallisesti arvokas tyrnävän kirkko on keskeinen osa Tyrnävän kirkonkylän taajama-maisemaa ja kuuluu maakunnallisesti merkittävään Tyrnävän raitin arvoalueeseen.

historia:

Tyrnävä muodostui omaksi emäseurakunnan Limingan alaiseksi kappeliseurakunnaksi vuonna 1655. Ensimmäinen Tyrnävänjoen törmälle rakennettu kirkko paloi 1865. Nykyisin paikalla on vanha hautausmaa. Uuden kirkon suunnittelu aloitettiin heti ja piirustukset tilattiin oululaiselta lääninarkkitehdiltä F.W. Züchowilta. Työt päästiin aloittamaan vuonna 1872. Rakentamiskustannuksissa haluttiin säästää minkä vuoksi alunperin taiteilija R.W. Ekmanilta tilattavaksi suunniteltu alttaritaulu jäi hankkimatta ja nykyinen T.J. Tuhkasen maalaama alttaritaulu saatiin paikalleen vasta vuonna 1907, jolloin rovasti Adolf Castrenin perikunta lahjoitti sen kirkolle.

Kirkko tehtiin puusta, vieläpä erittäin vankoista rakennustarpeista. Vahvimmat parrut kellotapulissa ja kattorakennelmissa ovat 12 x 12 ". Kirkon rakennustarpeiksi käytettiin myös vanha, palossa säästynyt ja tarpeettomaksi jäänyt entisen kirkon tapuli. Kirkko hahmottui ulkomuodoltaan latinalaisen ristin muotoiseksi harjakirkoksi, jonka länsipäätyyn rakennettiin kirkkoon kiinteästi liittyvä kellotapuli. Kirkkoa ei ole sen valmistumisen jälkeen ulkomuodon eikä -mittojen suhteen mitenkään muutettu.

Kirkko valmistui vuonna 1873, mutta sen tarkkaa käyttöönotto- tai vihkimisaikaa ei ole seurakunnan arkiston papereista löydettävissä. Rakennus oli alunperin kylmä, vailla minkäänlaisia lämmityslaitteita. Vuonna 1908 hankittiin kolme puilla lämmitettävää kamiinaa, joilla pärjättiin aina 1930-luvulle asti. Sähkövalo saatiin ensi kerran v. 1924 ja enimmäkseen kirkkotekstiileistä ovat v:lta 1927, jolloin niitä saatiin lahjoituksina. Kirkon perusteellinen kunnostaminen aloitettiin vuonna 1954, jolloin asennettiin uusi keskuslämmitys ja valaistus, parannettiin lämmöneristystä ja maalattiin rakennus sisä- ja ulkopuolelta.

Vuonna 1960 sattui tulipalo, joka turmeli paljon kirkon sisustusta. Eniten kärsivät alttari ja kirkkosalin lattia penkkeineen. Korjaustöiden suunnittelun toteutti sisustusarkkitehti Marja Leskinen. Samalla kirkko maalattiin uudelleen, uusittiin valaistusrakennelmat, laajennettiin lehteriä, korjattiin keskuslämmitys, uusittiin alttari ja koko kirkkosalin lattia sekä istuimenpenkkejä. Myös urut peruskorjattiin. Vuonna 1981 tehtiin lämpötekniinen korjaus ja 1996 uusittiin ulkomaalaus. Tuolloin värityssuunnitelman tekivät arkkitehdit Maija Niemelä ja Pentti Myllymäki. Joitakin korjaustöitä on tehty myös tämän jälkeen.

Ensimmäiset, 15-äänikertaiset mekaaniset urut kirkkoon asennettiin vuonna 1883. Ne oli valmistanut urkutehtailija Jens Alexander Zachariassen Uudestakaupungista. Vuonna 1909 urkutehtailija B. Thule muunsi urut mekaanisista pneumaattisiksi (paineilmalla toimivat) ja lisäsi viisiäänikertaa. Vuonna 1960 Kangasalan Urkutehdas lisäsi niihin tulipalon aiheuttaman peruskorjauksen yhteydessä vielä viisiäänikertaa, joten urut olivat nyt 25-äänikertaiset. Urut sähköistettiin 1950-luvun alussa. Urut on sittemmin uudistettu 2000-luvulla. Uruissa haluttiin säilyttää alkuperäisen Zachariassenin urun (vuodelta 1883) julkisivu. Se restauroitiin Sotkamon urukurantien toimesta. Julkisivusta löytyi runsaasti kultauksia ja koristemaalauksia, jotka palautettiin yhdessä alkuperäisten värisävyjen kanssa arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy:n johdolla. Urkuissa on 23äänikertaa, joista kolme kieliäänikertaa, kaksi sormiota, neljällä yhdistäjällä sekä paisutuspiillistö. Urut eivät ole varsinaisen tyylisoitin, mutta rakentaminen on suoritettu vanhaa Zachariassenin perintöä kunnioittaen, romantiikan hengessä.

arviointi:

Tyrnävän keskustan asemakaava: srk-1 Kirkkolain 14 luvun 5 §:n nojalla suojeltu kirkollinen rakennus.

MRKY15: Ht, R, H, M, S, T, I

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- http://www.tyrnavanseurakunta.fi/katsaus_tyrnavan_seurakunnan_historiaan/
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Tyrnävän kotiseutumuseo**

kunta: Tyrvä

kiinteistötunnus: 859-401-54-48

kylä/k.osa: Tyrvä

tyyppi: kulttuuri

ajotus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Makasiini;

kuvaus:

Tyrvävän keskustassa, kirkkoa vastapäätä alkuperäisellä paikallaan sijaitseva aumakattoinen, vuonna 1890 rakennettu lainajyvämakasiini, jossa keskellä kattoa tornimainen korotus. Tämä vuodesta 1949 kotiseutumuseona toiminut rakennus ja sen esinekokoelma kertovat paikkakunnan ja koko maakunnan historiasta. Kohde kuuluu maakunnallisesti merkittävään Tyrvävän raitin arvoalueeseen.

historia:

Tyrvävän kotiseutumuseon toiminta on alkanut 1949. Makasiini toimii esinemuseona, jonka alakerrassa on maataloustyövälineitä ja ajokaluja, keskikerroksessa maito- ja kotitalousesineitä ja yläkerrassa käsityövälineitä. 1980-luvun alusta lähtien kotiseutumuseon toiminta on laajentunut kotiseututalon pihapiiriin, missä on myös museotoimintoja, mutta esinemuseo on säilynyt entisellään.

suojelutilanne:

Suojeltu asemakaavassa merkinnällä sr-2.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, M, S, T, I

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1-3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Matti Huurre, Jouko Vahtola: Oulujokilaakson historia. Kivikaudelta vuoteen 1865. Oulu 1991
- Pohjois-Pohjanmaan museot, toim. Terttu Pellikka, Pohjois-Pohjanmaan museo 1987
- Museota Pohjois-Pohjanmaalla, toim. Päivi Haapasaari, Pohjois-Pohjanmaan museo 2002
- Pohjois-Pohjanmaan museon maakunnallisen museotyön arkisto, jossa mm. rakennuspiirustuksia
- Suullista tietoa antanut Erkki Saikkonen 13.10.2005

kohteen nimi: **Tyrvävän kunnantalo**

kunta: Tyrvävä

kiinteistötunnus: 859-401-30-68

kylä/k.osa: Tyrvävä

tyyppi: hallinto

ajoitus: 1975-

ajoitusselite: 1987

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Tyrvävän uusi kunnantalo;

kuvaus:

1987 valmistunut, arkkitehtien Maija Niemelä ja Pentti Myllymäki suunnittelema kunnantalo sijaitsee entisessä Hirvelän maalaistalon pihapiirissä keskeisellä paikalla osana maakunnallisesti merkittävää Tyrvävän raitin arvoaluetta. Rakennuksen historiallinen ja monikerroksellinen ympäristö on huomioitu suunnittelussa ja päärakennusaineeksi on valittu paikalliseen rakennusperinteeseen sopiva puu. Rakennuksen sisätiloissa on hyödynnetty samaa materiaalia ja saavutettu kodikasta ja avara tunnelma. Rakennus on yksi Niemelän ja Myllymäen Tyrväälle suunnittelemissa monista rakennuksista ja muutostöistä. Se edustaa 1980-luvun arkkitehtuurin regionalistista suuntausta, jossa on myös vaikutteita Rudolf Steinerein orgaanisesta arkkitehtuurista.

suojelutilanne:

Kirkonseudun asemakaavan muutos 15.10.2014: kohteen merkintä sr-2 seudullisesti merkittävä suojeltava rakennus.

arviointi:

MRKY15: R, M, T, I

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Työväentalo (Vapaus)**

kunta: Tyrvävä

kiinteistötunnus: Kirkonkylä 32:95

kylä/k.osa: Tyrvävä

tyyppi: kulttuuri

ajotus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Työväentalo;

kuvaus:

Alunperin asuintalo, jonka Tyrvävän työväenyhdistys hankki itselleen toimitiloiksi vuonna 1906. Rakennus toimi toisen maailmansodan aikaan suojeluskuntatalona ja pihassa ollut pieni mökki, joka siirretty toisaalle, lottien huoltotoiminnan keskuksena (Lotta-pirtti). Tähän osittain kaksikerroksiseen ja hirsirunkoiseen taloon on tehty vuosien myötä monia muutoksia. Tällä hetkellä siinä toimii ravintola. Kohde ilmentää yhteisöllisyyden ja poliittisen toiminnan kehitystä ja historiallisia vaiheita. Se on keskeinen osa Tyrvävän keskustan taajamamiljöötä ja kuuluu maakunnallisesti merkittävään Tyrvävän raitin arvoalueeseen.

historia:

Työväenyhdistys osti toimitilokseen asuintalon kirkonkylänraitilta vuonna 1906. 1920-luvun alussa rakennukseen tehtiin sali- ja näyttämöosa luultavasti meijerin käyttämättömäksi jääneen sikalan osista. Rakennuksessa oli tuolloin ravintola yläkerrassa, juhlasali näyttämöineen, pukuhuoneet sekä harjoitustilat painijoille. Valistustaloksi kutsutun talon rakensivat seurakunta ja järjestöt yhteisesti. Rakennus toimi toisen maailmansodan aikaan suojeluskuntatalona. Tuolloin aiemmin rakennettu korotettu näyttämöosan purettiin. Pihassa oli Lottien huoltotoiminnan keskuksena toiminut Lotta-pirtti (K38), joka näkyy 1940-luvulla otetussa kuvassa (Perinnealbumi). Rakennusta on laajennettu useaan otteeseen eikä sen alkuperäinen asuinrakennusosa ole enää näkyvässä. 1970-luvulla saliosaa laajennettiin ja myöhemmin ikkunat ja sementtiitiilikatto vaihdettiin ja ulkoveritys muutettiin vaaleasta punaiseen. Talon alakerrassa toimivan ravintolan omistaa yksityinen henkilö.

suojelutilanne:

Merkitty Tyrvävän keskustan asemakaavassa merkinnällä sr-2 seudullisesti merkittävä suojeltava rakennus, joka pyrittävä säilyttämään.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, I

lähteet:

- Suullisia tietoja antaneet: Tyrvävän kunnan rakennustoimisto
- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Perinnealbumi Pohjois-Pohjanmaa 3, Perinnetieto 1985
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.
- Merestä noussut maa. Tyrvävän historia 1800-2000. Kirj. Kyllikki Matinoli ja Martti Asunmaa. Tyrvävän kunta, 2005.

kohteen nimi: **urheilukentän katsomo**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 859-401-32-40

kylä/k.osa: Tynävä

tyyppi: urheilu ja liikunta

ajoitus: 1945-1974

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: urheilukentän katsomo;

kuvaus:

Urheilukentän pohjoislaidan vallilla oleva jälleenrakennuskauden katsomo, joka on tehty talkoilla rakennetulle urheilukentälle uuden kunnantalon eteläpuolelle. Laajat näkymät korkeammalta vallilta koululle ja etelään päin kohti asuinrakennuksia ja puustoa.

Katsomo on pitkänomainen vaaleaksi maalattu ja vaakaponttilaudoitettu. Katsomon kauniisti toteutettu suuri lapekatto rakenteineen edustaa urheiluun liittyvää laadukasta puurakentamista. Rakennuksen päissä on vanhat huussit/varastot. Hyvin alkuperäisäisyydenä pysynyt ja yhä hyväkuntoinen, vaikka korjauksia kannattaisi tehdä pian (esim. räystäät, penkit).

suojelutilanne:

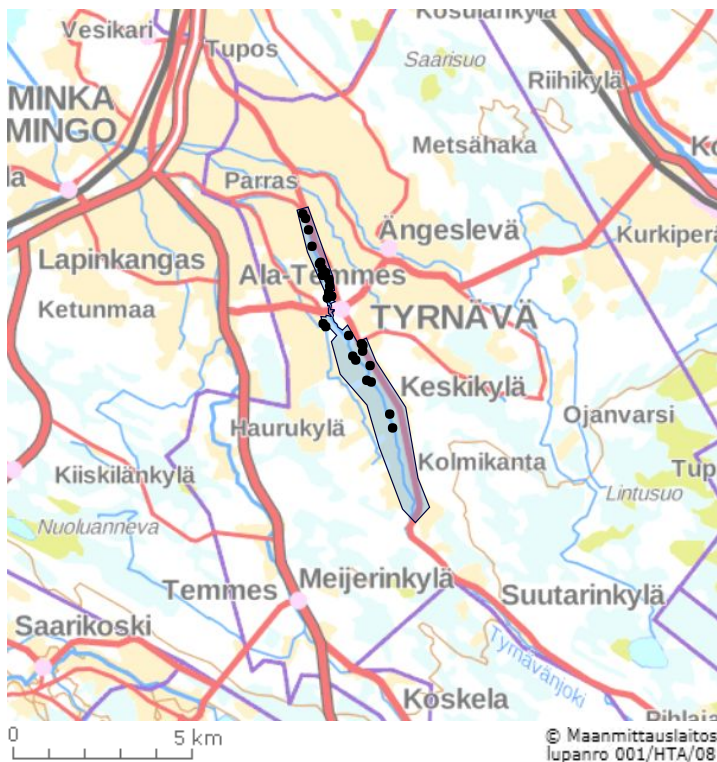
Suojelumerkintä sr-3 asemakaavaan.

Kirkon seudun asemakaavan muutos 15.10.2014: sr-3 paikallisesti merkittävä säilytettävä rakennus

arviointi:

Talkoilla tehdyn urheilukentän kauniisti toteutettu katsomo. Edustaa urheilua arvostavaa jälleenrakennuskautta ja laadukasta puurakentamista. Harvinainen rakennustyyppi, jossa myös puku- ja huoltotilat. Rakenne ajalleen tyyppillinen.

Harvinaisuus, tyyppisyys, edustavuus, alkuperäisyys, historiallinen todistusvoimaisuus.

alueen nimi: **Tyrvävänjokivarso**
 pääas. kunta: Tyrvävä
 pääas. kylä/k.osa: Tyrvävä
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Ala-Ikola
 Ala-Keränen
 Ala-Kokko (Ala-Kokkola)
 Alatalo
 Ala-Turunen
 Anttila
 Hannula
 Herralan aitat
 Jaakola (Ala-Jaakola)
 Juottola
 Kaivopuisto, ent. Koskela (ent. Jaakkola)
 Kirstinän aittarakennus
 Koivikon koulu
 Kursula
 Leskelä (ent. Palkki)
 Pajulahti (ent. Lotta-pirtti)
 Pirkola
 Pisilä
 Ranta-Kaakila
 Turunen (Yli-Turunen)
 Tyrvävän kotiseutumuseo, Tihisen kotiseututalo
 Uusi-Anttila
 Yli-Aaprami
 Yli-Eskola
 Yli-Ikola
 Yli-Jaakkola
 Yli-Palkki

kuvaus:

Tymnävänjokivarsi on edustava ja hieno esimerkki lakeuden alueelle Tymnävän seudulla tyypillisestä nauhamaisesta jokivarsiasutuksesta. Se on laaja viljelysmaisemakokonaisuus. Joen varsilla on runsaasti perinteistä rakennuskantaa. Alue ulottuu Partaan kylästä aina joen yläjuoksulla olevaan Kolmikantaan asti. Kirkonkylällä kohdalla alue kapeutuu rajautuen valtakunnallisesti merkittävään Tymnävän meijerikadun alueeseen. Aluetta hallitsivat laajat peltolakeudet joen kumminkin puolin, jokea myötäilevät tiet ja niiltä joen törmällä sijaitseviin tilakeskuksiin johtavat pitkät kujat sekä joen ylittävät pienimuoiset sillat. Rakennuskanta ulottuu aina 1700-luvulta tähän päivään asti. Pellot ovat viljelyksessä ja useimmat pihapiirit edelleen aktiivisia tuotantotiloja.

Alueeseen kuuluvat seuraavat maakunnallisesti merkittävät kohteet: Kirstinän aittarakennus, Kursula, Leskelä (ent. Palkki), Yli-Palkki, Pajulahti (ent. Lotta-pirtti), Pirkola, Ranta-Kaakila, Tymnävän kotiseutumuseo, Tihisen kotiseututalo, Uusi-Anttila, Anttila, Juottola, Alatalo, Ala-Keränen, Ala-Turunen, Yli-Ikola, Ala-Ikola, Koivikon koulu. Niiden lisäksi alueella on runsaasti aikaisemmissa inventoinneissa paikallisiksi arvotettuja kohteita, jotka tukevat alueen maakunnallista merkittävyyttä. Näitä ovat ainakin Yli-Eskola, Eskola, Kaivopuisto, ent. Koskela (ent. Jaakkola), Hannula, Pisilä, Herralan aitat, Yli-Turusen aitat, Ala-Kokko (Ala-Kokkola), Jaakkola (Ala-Jaakkola), Yli-Jaakkola, Yli-Aabrami. Kohteet on merkitty aluetta esittävälle kartalle.

Alue kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettuun maisema-alueeseen Limingan lakeuden kulttuurimaisema.

historia:

Ensimmäiset vakinaiset asukkaat rakensivat talonsa Ängeslevän ja Tymnävän jokien varteen 1500-luvun puolivälissä ja sen jälkeen. Tiet alueella olivat aluksi lähinnä ratsu- ja karjapolkuja, kunnes kruunu seuraavina vuosisatoina vaati talonpoikia rakentamaan teitä ja siltoja ja pitämään niitä yllä. Jo 1600-luvulla Kajaanin ja Savon suuntaan menevä talvitie kulki Tymnävän jokivartta ylöspäin Kylmälänkylään ja sieltä Säräisniemelle. 1700-luvulla Savontiestä erkaantui Ala-Temmeksen kohdalla kärrytie Tymnävälle ja jo samoihin aikoihin pääsi Muhokselta Ängeslevälle kärrypolkua pitkin. Nämä tiet yhdistettiin 1830-luvun alussa ja nykyiset tiet seuraavat paljolti näiden vanhojen teiden uria.

Tymnävän ja Ängeslevän jokien sekä lukuisten ojien (Kivioja, Leppioja, Luonunginoja, Rauhionoja) yli on pitänyt rakentaa siltoja. Yhteisiin kyläteihin ja yksityisiin taloihin kuuluvat kymmenet puusillat kuuluvat edelleen oleellisesti tymnäväläiseen maisemaan ja on yksi sen tunnusmerkeistä.

lähteet:

- Merestä noussut maa. Tymnävän historia 1800-2000. Kirj. Kyllikki Matinolli ja Martti Asunmaa. Tymnävän kunta, 2005

- Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

kohteen nimi: **Ala-Ikola**
kunta: Tyrvä
kiinteistötunnus: 21:25, 21:23
kylä/k.osa: Tyrvä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Luhti; Päärakennus; Sauna; Varastoluhti;

kuvaus:

Tyrnävänjoen jyrkällä törmällä, peltoaukean laidalla sijaitseva tila 1800-luvulta, jossa jäljellä joitakin vanhoja rakennuksia: Aitta 1700-luvun lopulta sekä asuinrakennus ja luhtirakennukset 1800-luvulta. Kivinavetta on purettu. Kohde kuuluu maakunnallisesti merkittävään Tyrnävänjoen rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, 1993
- Suomen maatilat V, WSOY 1933
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Ala-Keränen**
kunta: Tyrvävä
kiinteistötunnus: 859-401-2-26
kylä/k.osa: Tyrvävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1618-1721
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Luhti; Navetta; Päärakennus; Talli;

kuvaus:

Maantien varressa sijaitseva, peltoaukeiden ympäröimä, jo 1700-luvun alusta saman suvun omistuksessa olleen tilan neliömuotoinen pihapiiri, jossa perinteistä rakennuskantaa. Näyttävä asuinrakennus on alunperin 1700-luvun alusta, kaksi aittaa, talli/navetta sekä luhti 1800-luvulta. Aitoista toinen on ollut tuulimylly. Rakennukset ovat olleet alunperin Tyrvävänjoen rannassa, josta ne on siirretty tien läheisyyteen 1870. Kohde kuuluu maakunnallisesti merkittävään Tyrvävänjokivarren arvoalueeseen. Edustava, ehjä kokonaisuus maisemallisesti merkittävällä paikalla.

historia:

Tila on ollut samalla suvulla v:sta 1710 ja se sijaitsi alunperin Tyrvävänjoen rannassa. Tila paloi osittain 1850-luvulla ja säilyneet osat siirrettiin nykyiselle paikalle. Päärakennus siirrettiin v.1858, pirtti ja keittiö on rakennettu siirron yhteydessä. Vuonna 1880 rakennettu hirsinavetta siirrettiin nykyiselle paikalleen 1905. Talli-navetta -nurkka on myöhemmin rakennettu umpeen. Päärakennusta on vuosien mittaan remontoitu, mm. ikkunat on uusittu, mutta huonejärjestys on säilynyt pääasiassa entisellään. Nurkissa ja följäreissä on kauniit pylväsaiehet. Vanha neliöpiha on säilynyt hyvin alkukuperäisessä asussaan, pihan taakse on muodostunut kulmittain vanha "konepiha".

arviointi:

MRKY15: R, M, S

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulaisu oy 1970
- Suomen maatilat V, WSOY 1933
- Suuri maatilakirja, Forssan kirjapaino OY 1968
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, 1993
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Ala-Kokko (Ala-Kokkola)**

kunta: Tyrvävä

kiinteistötunnus: Alakylä

kylä/k.osa: Tyrvävä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1618-1721

ajoitusselite: 1640-1900-I

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Asuinrakennus; Navetta; Talli; Väentupa-luhti;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tyrvävänjoen varressa peltoaukeiden keskellä. Sembramäntyjä kasvaa talon nurkalla. Tilalle johtaa silta. Jokirannassa raitoja.

arviointi:

Vanha pihapiiri, jossa päärakennus ja ulkorakennuksia. Kohteen rakennukset osin muuttuneet. Navetasta jäljellä vain perustus. Paikallisesti merkittävä.

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa osa V, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Alatalo**
kunta: Tyrvävä
kiinteistötunnus: 859-401-14-13
kylä/k.osa: Tyrvävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Harmaa as.rak.; Maakellari; Navetta; Riihi; Talli; Valkoinen as.rak.;

kuvaus:

Tyrvävänjoen törmällä peltoaukeiden ympäröimänä sijaitseva tila, jonne kulku joen yli siltaa pitkin. Vanhaa perinteistä rakennuskantaa edustavat kaksi kulmitusten olevaa päärakennusta vuodelta 1800 ja 1900-luvun alusta, niitä vastapäätä oleva talli, hirsinavetta ja riihi 1800-luvulta. Vanhempi päärakennus on ollut aikoinaan savutupa ja salvottu uudelleen mahdollisesti 1900-luvun alussa. Pihapiirin yhtä sivua rajaa 1970-luvulla rakennettu asuinrakennus. Pihan laidalla on jyvääitaa ja kujan varressa kuivaamo. Tila on ollut saman suvun hallussa vuodesta 1725. Edustava monikerroksellinen kokonaisuus. Kohde kuuluu Tyrvävänjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

arviointi:

MRKY15: R, M, S

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa osa V, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Vanha valokuva, Alatalo
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Ala-Turunen**
 kunta: Tyrvävä
 kiinteistötunnus: 859-401-25-49
 kylä/k.osa: Tyrvävä
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1722-1808
 ajoitusselite: 1700-I, 1800-I
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Asuinrakennus; Luhti; Maakellari; Navetta; Riihi; Talli; Versta;

kuvaus:

Tyrväväjokivarressa peltoaukeiden keskellä sijaitseva alkujaan 1700-luvulta oleva tila, jonne johtaa pitkä kuja. Neliömuotoinen eheä pihapiiri muodostuu 1700-1800-luvun perinteisestä rakennuskannasta. Päärakennuksen pirttiosa on entinen savupirtti, sittemmin taloon on rakennettu erillinen saunasiipi. Pihan muilla sivuilla ovat kaksikerroksinen luhti, talli ja 1900-luvun alusta oleva navetta. Lisäksi muita ulkorakennuksia. Viereisessä Ylä-Turusen pihapiirissä vanhempaa rakennuskantaa edustavat aitat ja talli. Kohde on edustava esimerkki aikakautensa rakentamistyylistä ja kuuluu Tyrväväjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

arviointi:

MRKY15: R, M, S

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa osa V, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan Seutukaavaliitto 1993
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Anttila**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 84:33
kylä/k.osa: Tynävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: 1700, 1800-luvut
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Luhti; Maakellari; Navetta; Riihi; Vanha päärakennus;

kuvaus:

Tynäväjoen varressa pitkän kujan päässä sijaitseva neliömuotoinen pihapiiri, jossa perinteistä rakennuskantaa. 1800-luvulta ovat pitkä, koristeellisen kuistin ja jugendtyylisiä ikkunoita omaava asuinrakennus, kaksikerroksinen luhti ja riihi. Kaksikerroksinen aitta on mahdollisesti 1700-luvulta, navetta 1900-luvun alusta. Pihapiirin yhtä sivua rajaa uudempi asuinrakennus. Tila on kuulunut samalle suvulle vuodesta 1621. Joen vastarannalla Pirkolan pihapiiri. Kohde kuuluu Tynävänjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

historia:

Tila on kuulunut samalle suvulle vuodesta 1621. Naapuritilat Anttila ja Jaakkola ovat olleet yhtä tilaa. Nimen Bäckman toi Ylivieskan papin poika, joka tuli tilalle vävyksi. Hän oli agronomi ja piti meijerikoulua nykyisestä Yli-Jaakkolasta ent. Laanisesta vähän joen yläjuoksulle päin. Anttilan päärakennusta on jossain vaiheessa jatkettu, osa ikkunoista on jugend-tyylisiä. Erillisten arki- ja vieraskuistien väliin on rakennettu hirsiseinäinen keittiölaajennus. Päärakennus jäi tyhjilleen, kun uusi asuinrakennus rakennettiin 1960-luvulla.

arviointi:

MRKY15: R, M, T

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Hannula**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-401-22-21
kylä/k.osa: Tynävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Asuinrakennus; Luhti; Maakellari; Navetta; Sauna;

kuvaus:

Tynävänjoen varressa peltoaukean reunassa sijaitseva ainakin vuodesta 1722 saman suvun omistuksessa ollut maatila. Neliöpihaa rajaa 1930-luvulla rakennettu ja 2014 peruskorjattu asuinrakennus, 1800-luvun päärakennuksen tilalle rakennettu uusi päärakennus ja sitä vastapäätä oleva uusi autotalli. Vanha kivinavetta on purettu. Lisäksi vanhaa rakennuskantaa edustavat aitat.

arviointi:

Pihapiiristä purettu kivinavetta ja vanha asuinrakennus. Toinen vanha asuinrakennus peruskorjattu täydellisesti. Vanhoja, alkuperäisessä asussa olevia rakennuksia ovat kaksi aittaa. Paikallisesti arvokas kohde, osa Tynävänjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoaluetta.

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan Seutukaavaliitto 1993
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Herralan aitat**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-401-13-18, 51-15
kylä/k.osa: Tynävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
ajoitusselite: 1800-I
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Tynävän Keskikylällä Tynävänjoen rannalla, kahdessa ryhmässä sijaitsevat perinteistä rakennuskantaa edustavat aitat (5kpl) 1800-luvulta.

arviointi:

Paikallisesti merkittävät 1800-luvun aitat.

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Jaakola (Ala-Jaakola)**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Kirkonkylä 84:22

kylä/k.osa: Tynävä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: ei määritelty

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Maakellari; Navetta/ talli; Päärakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on Tynävänjoen varressa peltoaukeiden ympäröimänä. Lähellä hakametsää. Tilalle johtaa koivukuja, ja pihassa on suuria kuusia, joista vanhin on istutettu n. 1920.

arviointi:

Luettelointiperuste: Tynävän vanhimpia tiloja, jolla 1920-luvun alun näyttävä päärakennus ja joitakin ulkorakennuksia. Vanha navetta ja luhti purettu. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen, historiallinen kohde.

kohteen nimi: **Juottola**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-401-49-19
kylä/k.osa: Tynävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tynävän Keskikylällä, Tynävänjokivarressa sijaitseva peltojen ympäröimä perinteinen neliömallinen pihapiiri, jonne johtaa pitkä koivukuja. Rakennuskantaan kuuluvat 1700- ja 1800-luvuilla tehty asuinrakennus, kolmiosainen puoji, aitat 1700-luvulta ja 1900-luvun alusta sekä talli. Puretun navetan tilalle on rakennettu uusi asuinrakennus. Kohde sijaitsee valtakunnallisesti merkittävällä Lakeuden kulttuurimaisema-alueella ja on edustava esimerkki talonpoikaisrakentamisesta.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, M, S

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Kaivopuisto, ent. Koskela (ent. Jaakkola)**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Kirkonkylä 27:57

kylä/k.osa: Tynävä

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Luhti; Navetta; Päärakennus;

kuvaus:

1920-luvun tila on Tynävänjoen varressa keskellä taajama-asutusta. Vanha koivukuja on osittain muutettu kevytliikenneväyläksi. Tilalla on toiminut vesimylly, liikennöitsijä ja koulu.

suojelutilanne:

Tynävän kirkonkylän asemakaavassa merkinnällä sr-3: paikallisesti merkittävä säilytettävä rakennus.

arviointi:

Paikallisesti merkittävä kohde. Rakennushistoriallinen, maisemallinen, historiallinen kohde.

kohteen nimi: **Kirstinän aittarakennus**

kunta: Tynäva

kiinteistötunnus: 859-401-12-34

kylä/k.osa: Tynäva

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1722-1808

ajoitusselite: 1777

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tynävän Keskikylällä Tynävänjokivarressa sijaitseva kaksikerroksinen ja neliosainen puoji, jonka päädyssä on vuosiluku 1777. Pihapiirissä uudempi asuinrakennus. Kirstinä on toiminut upseeristoon kuuluvan varusmestarin puustellina eli virkatalona. Kohde sijaitsee valtakunnallisesti merkittävällä Edustava esimerkki perinteisestä talonpoikaisrakentamisesta.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, M, S

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

- Merestä noussut maa. Tynävän historia 1800-2000. Kirj. Kyllikki Matinolli ja Martti Asunmaa. Tynävän kunta, 2005.

kohteen nimi: **Koivikon koulu**
kunta: Tyrvävä
kiinteistötunnus: 859-401-64-63
kylä/k.osa: Tyrvävä
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: 1949
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Keskikylällä Tyrväväjokivarressa pitkän kujan päässä sijaitseva 1940-1950 lukuen taitteessa valmistunut näyttävä koulurakennus ja sitä vastapäätä oleva piharakennus. Vieressä Koivikon tila. Kohde kuuluu Tyrvävänjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

historia:

Koivikon koulu perustettiin vuonna 1938 ja opetus alkoi Yrjö Pisilän talossa. Samana vuonna kunta osti Koivikon tilan, johon se kunnosti koulun. Sota-aika viivästytti oman koulun rakentamista ja se valmistui 1949. Omana piirinsään Koivikon koulu toimi vuodesta 1947 lähtien. Lakkauttamisen yhteydessä 1970 koulupiiri yhdistettiin Kolmikannan piiriin.

arviointi:

MRKY15: R, M, I

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela 2001.
- Merestä noussut maa. Tyrvävän historia 1800-2000. Kirj. Kyllikki Matinoli ja Martti Asunmaa. Tyrvävän kunta, 2005.

kohteen nimi: **Kursula**
kunta: Tyrvä
kiinteistötunnus: Kirkonkylä 47:10
kylä/k.osa: Tyrvä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: 1760-I
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Luhti; Navetta; Vanha päärak.;

kuvaus:

Leppiojan varressa peltoaukeiden ympäröimänä sijaitseva vanha kantatila, joka kuulunut samalle suvulle 1760-luvulta asti. Neliömuotoisessa pihapiirissä useita perinteistä rakennustapaa edustavia hirsisiä rakennuksia. Pihaa rajaavat 1760-luvulta oleva asuinrakennus, kaksikerroksinen luhti 1800-luvulta sekä uudempaa rakennuskantaa edustava navetta 1940-luvulta. Vähän sivummalla ovat 1760-luvulta olevat kaksikerroksiset aitat ja luhdin takaan uudempi asuinrakennus. Vanhat rakennukset muodostavat edustavan kokonaisuuden aikakautensa arkkitehtuurista ja elämäntavasta.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, M, S

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, 1993
- Suuri maatilakirja, Forssan kirjapaino 1968
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Leskelä (ent. Palkki)**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Kirkonkylä 42:25

kylä/k.osa: Tynävä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1722-1808

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät

rakennukset: Aitta; Kuivaamo; Liiteri; Luhti; Maakellari; Mökki; Navetta; Puimala; Päärakennus; Sauna;

kuvaus:

Maantien varressa sijaitseva, peltoaukeiden ja mäntymetsän ympäröimä tila, jonka pihasta johtaa tilustie pelloille. Pihaa rajaavat suuret puut. Kolmelta sivulta rajautuvaan pihapiiriin kuuluva päärakennus on alunperin 1700-luvulta, siirretty nykyiselle paikalleen 1840 ja tämänhetkiseen ulkoasun saanut 1900-luvun alussa. Muut hirsiset rakennukset (ainakin navetta, luhti, aitta, sauna, puimala) ovat 1930-1940-luvulta. Talon päädyssä oleva pieni mökki on tehty 1700-luvulta peräisin olevasta aitasta. Kohde kuuluu maakunnallisesti merkittävään Tynävänjokivarren rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen. Kohde on monikerroksellinen, edustava, ehjä ja harmoninen kokonaisuus.

suojelutilanne:

Kirkon seudun asemakaavan laajennusluonnos/Palkki 21.3.2014: Kohde merkinnällä sr-2 seudullisesti merkittävä, suojeltava rakennus. Yhdessä Yli-Palkin kanssa muodostaa arvokkaan ympäristön (sk-2), jossa seudullisesti arvokkaita, kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennuksia pihapiireineen.

arviointi:

MRKY15: R, M, S

lähteet:

- Suomen maatilat, WSOY 1933
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Pajulahti (ent. Lotta-pirtti)**

kunta: Tyrvä

kiinteistötunnus: 859-401-12-24

kylä/k.osa: Tyrvä

tyyppi: asuinrakentaminen

ajotus: ei määritelty

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Ulkorakennus; Vanha talo;

kuvaus:

Tyrvänjoen tuntumassa sijaitseva, peltoaukeiden ympäröimä vanha karjalaistyylinen asuinrakennus mahdollisesti 1700-luvun puolesta välin sekä sen vieressä oleva ulkorakennus. Talo on toiminut toisen maailmansodan aikana lotta-pirttinä ja se on siirretty keskustasta työväentalon (silloin suojeluskuntatalona) pihalta nykyiselle paikalleen. Pieni rakennus on tehty suurista hirsistä ja siinä on erikoiset räystäsrakenteet. Kohde sijaitsee valtakunnallisesti merkittävällä Lakeuden kulttuurimaisema-alueella. Se on edustava esimerkki perinteisestä rakennustavasta ja ilmentää yhteisöllisyyteen sekä toisen maailmansodan historiaan liittyviä arvoja.

historia:

Vanhojen tyrväläisten mukaan talo on Tyrvän vanhimpia. Nykyiselle paikalleen se siirrettiin Työväentalon ent. Suojeluskuntatalon pihasta, jossa se oli Lottapirttinä toisen maailmansodan aikaan. Sille paikalle talo oli siirretty muualta. Talon nykyinenomistaja osti talon Pasasilta 1980-luvun puolivälissä ja rakensi pihaan uuden omakotitalon. Kaksihuoneisessa talossa oli asuttu vielä 1970-luvulla. Ulkorakennuksen päädyssä on ollut autotalli, pihan muut ulkorakennukset on purettu. Pieni talo on rakennettu suurista hirsistä, alimpia hirsikertoja on joskus uusittu (sahapinta). Välipohjaa on jossain vaiheessa laskettu päädyissä näkyvistä palkinrei'istä päätellen. Ikkunanapielilaudat ovat välillä olleet leveämmät. Asuinrakennuksen päätyseinään on veistetty Tyrvän 24.11.1865 (rakennettu 1664) palaneen kirkon kellotapuln kuvia. Hirrestä on löytynyt vuosiluku 1750. Talo on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, S

lähteet:

- Perinnealbumi Pohjois-Pohjanmaa 3, Perinnetieto 1985
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Pirkola**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 6:399
kylä/k.osa: Tynävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta (kuivaamo); Luhti; Navetta; Päärakennus;

kuvaus:

Tynäväjoen varrella sijaitseva 1800-luvun puolivälin pihapiiri, jonka perinteistä rakennustapaa edustavista rakennuksista on jäljellä vuodelta 1848 olevat pitkä päärakennus, jossa mutterikuisti, sekä kaksikerroksinen ja 7-osainen luhti. Neliöpihan täydentävät 1940-luvun hirsinavetta ja uudempi ulkorakennus. Kolmikerroksinen aitta on muutettu kuivaamoksi. Pihapiiriin johtaa pitkä kuja ja alueelle tyypillinen silta joen yli. Kohde kuuluu Tynävänjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

arviointi:

MRKY15: R, M, T

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: Pisilä
kunta: Tyrvävä
kiinteistötunnus: Kirkonkylä 31:18
kylä/k.osa: Tyrvävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Maakellari; Talli + luhti; Vanha päärakenn.

kuvaus:

Leppiojan varressa peltoaukeiden ympäröimänä, metsäsaarekkeen laidassa sijaitseva tila, jossa vanha asuinrakennus 1900-luvun alusta, talli-luhti sekä uudempi asuinrakennus. Pihapiiristä purettu vanhoja rakennuksia.

arviointi:

Paikallisesti merkittävä.

lähteet:

- Suomen maatilat, WSOY 1933

kohteen nimi: **Ranta-Kaakila**
 kunta: Tynävä
 kiinteistötunnus: Kirkonkylä 10:57
 kylä/k.osa: Tynävä
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: ei määritelty
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Makasiiniaitta; Navetta; Päärakennus; Varastoluhti;

kuvaus:

Mahdollisesti 1800-luvun tila, joka sijaitsee Tynävänjoen varressa peltoaukean ympäröimänä pitkän kujan päässä. Perinteistä rakennuskantaa käsitävässä neliöpihassa on päärakennuksen lisäksi ainakin luhti, erikoinen makasiinirakennus ja navetta. Lisäksi muita ulkorakennuksia.

suojelutilanne:

Kirkonseudun oyk 2007: Kulttuurihistoriallisesti arvokas seudullinen kohde.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: **Turunen (Yli-Turunen)**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 859-401-25-52

kylä/k.osa: Tynävä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1800-I

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Navetta; Pieni aitta; Riihi; Sauna; Talli;

kuvaus:

Tila on Tynävänjoen varressa, peltoaukeiden keskellä. Osa tiivistä rakennusryhmää. Tilalle johtavan kujan varressa on uusia tuotantorakennuksia. Luettelointiperuste: Vanha tila, jossa vanhoja ja uudempia rakennuksia. Pieni aitta ja toinen, jossa hirsinen jalkarakenne.

arviointi:

Paikallisesti merkittävä kohde. Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

lähteet:

Lähteet: Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa osa V, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970

kohteen nimi: **Tyrnävän kotiseutumuseo, Tihisen kotiseututalo**

kunta: Tyrväe

kiinteistötunnus: 859-401-29-74

kylä/k.osa: Tyrväe

tyyppi: kulttuuri

ajotus: 1809-1863

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 Asuinrakennus (Tihisen); 02 Luhti (Kestin); 03 Aitta (vasen, Tihisen); 04 Aitta (keski, Pisilän); 05 Aitta (oikea, Tyyskän); 06 Sauna; 07 Paja; 08 Riihi (Männikön); 09 Lato;

kuvaus:

Pihapiirin muotoon rakennettu ulkomuseo, jossa paikkakunnan ja maakunnan historiaa ja rakennusperinnettä ilmentäviä rakennuksia ja esineistöä aina 1700-luvun alkupuolelta alkaen. Rakennukset ovat Tihisen kaksikerroksinen asuinrakennus, Kestin kaksikerroksinen luhti, Tihisen, Pisilän ja Tyyskän aitat, savusauna, paja, kooltaan harvinaisen suuri riihi ja lato. Suurinosa rakennuksista on pärekattoisia. Museolle johtavan kujan suulla on maitolaituri, ladon lähellä pärehöyläkatos ja pihan keskellä vinttikaivo. Alue on paikallisesti vilkas toiminta- ja tapahtumakeskus keskeisellä paikalla Tyrnävän taajama-alueella, Tyrnäväjoen varressa.

historia:

Tyrnävän kotiseutumuseo on toiminut vuodesta 1949 entisessä lainajyvämakasiinissa kirkon lähellä, mutta 1980-luvun alussa kotiseutuyhdistys alkoi suunnitella ulkomuseon rakentamista. Tyrnävänjoen varresta erotettiin kunnan omistamasta entisestä Seppälän tilan peltomaasta noin 1,5 hehtaarin tontti ulkomuseota ja kotiseututaloa varten. Paikasta oli tarkoitus tehdä monipuolinen kesätapahtumien ja vapaa-ajantoimintojen paikka. Ensimmäisenä alueelle siirrettiin Tihisen talo ja Kestin luhti, ja viimeisimpänä Männikön riihi 1997. 2000-luvun alkuvuosina on suunniteltu savupirtin siirtämistä Ojakylästä luhtia vastapäätä, mutta se ei ole toteutunut.

Kotiseututalosta on muodostunut toimiva tapahtumapaikka, jossa on järjestetty mm. leivontakursseja, ja taloa on vuokrattu häitä ja muita yksityistilaisuuksia varten. Inventointipäivänäkin talossa olivat esikoululaiset leipomassa rieskaa. Viime vuosina muu tarjonta on lisääntynyt ja kotiseututalon kysyntä on vähentynyt. Tihisen talon yläkertaan on koottu koulumuseonäyttely ja luhdissa ja muissa ulkorakennuksissa on esillä niihin liittyviä museoesineitä.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, M, S, T, I

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1-3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Pohjois-Pohjanmaan museot, toim. Terttu Pellikka, Pohjois-Pohjanmaan museo 1987
- Urho Holopainen: Tyrnävän kotiseututalon historiikki eli tarinoita Tihisen tuvan tiimoilta ja tienoilta, 1984
- Museota Pohjois-Pohjanmaalla, toim. Päivi Haapasaari, Pohjois-Pohjanmaan museo 2002
- Pohjois-Pohjanmaan museon maakunnallisen museotyön arkisto, jossa mm. rakennuspiirustuksia
- Suullista tietoa antanut Erkki Saikkonen 13.10.2005

kohteen nimi: **Uusi-Anttila**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-401-24-41
kylä/k.osa: Tynävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Asuinrakennus; Liiteri; Luhti; Maakellari; Paja; Piha-aitta; Riihi; Talli;

kuvaus:

1904 perustettu tila Tynävänjoen varrella peltoaukeiden keskellä. Pihassa on isoja vanhoja kuusia ja muita puita. Pihapiirissä on useita alkuperäisiä rakennuksia. 1950-luvun paja sisustuksineen.

arviointi:

Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Yli-Aaprami**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Alakylä

kylä/k.osa: ei määritelty

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

ajoitusselite: päärak 1960-I

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Luhti; Navetta; Pikkuaitta I; Pikkuaitta II; Riihi; Sauna; Talli;

kuvaus:

Tynävänjoen varressa peltoaukeiden keskellä sijaitseva vanha tila, jonne johtaa jokea myötäilevä raitakuja. Piha on vihreä - raitoja, sembramäntyjä, hopeakuusia, lehtikuusia ym. Piikkilanka-aitojen rajaamia tilusteitä. Kolmelle tilalle yhteinen silta joen yli. Pihapiirissä on 1960-luvun päärakennus, ulkorakennuksista osa säilynyt. Pihapiiri ei enää yhtenäinen.

arviointi:

Paikallisesti merkittävä

kohteen nimi: **Yli-Eskola**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Kirkonkylä 7:41

kylä/k.osa: Tynävä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1800-l, 1945

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta (kuivaamo); Luhti; Navetta; Päärakennus; Sauna;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on Tynävänjoen törmällä peltoaukeiden ympäröimänä. Kulku tilalle on sekä joen puolelta sillan yli että tilustietä peltoaukeiden halki.

suojelutilanne:

Tynävän kirkonkylän asemakaavassa merkinnällä sr-2: seudullisesti merkittävä rakennus.

arviointi:

Luettelointiperuste: 1940-luvulla vanhoja hirsirakennuksia siirtämällä ja uudelleen kokoamalla rakennettu tila. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970

kohteen nimi: **Yli-Ikola**
kunta: Tymävä
kiinteistötunnus: Kirkonkylä 20:30
kylä/k.osa: Tymävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I (oikea); Aitta II (vasen); Luhti; Maakellari; Navetta; Päärakennus; Talli;

kuvaus:

Tymävänjoen jyrkällä törmällä sijaitseva, peltoaukeiden ympäröimä iso 1800-luvun tila, jossa perinteistä rakennuskantaa. Neliömäistä pihapiiriä rajaavat 1800-luvulla rakennetut päärakennus, talli ja kaksikerroksinen luhti sekä 1950-luvulla tehty sementtitiilinen navetta. Päärakennuksen vanhin osa on ollut savupiirtti. Kuja varressa on vierekkäin kaksikerroksiset aitat ja pihapiirin ulkopuolella uudempiä tuotantorakennuksia. Tila on kuulunut samalle suvulle vuodesta 1866 lähtien. Tämä näyttävä, ehjä ja monikerroksellinenkin kokonaisuus kuuluu Tymävänjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

arviointi:

MRKY15: R, M, S

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, 1993
- Suuri maatilakirja, Forssan kirjapaino 1968
- Suomen maatilat, WSOY 1933
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Yli-Jaakkola**

kunta: Tyrnävä

kiinteistötunnus: Kirkonkylä 27:292

kylä/k.osa: Tyrnävä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: navetta 1930-l

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Luhti; Luhti-talli; Navetta;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on Tyrnävänjoen varressa peltoaukeiden keskellä taajaman laidalla. Tilalle johtaa toispuolinen puukuja.

historia:

Tila on ollut Jaakkolan suvulla vuodesta 1789. Vanha komea päärakennus oli rakennettu 1850, mutta se purettiin kesällä 1992. 2-osainen luhti siirrettiin nykyiselle paikalleen kujan varteen uuden asuinrakennuksen paikalta 1980-90-luvulla, ja alunperinse on siirretty Kaakilan talosta. Luhti-talli on tehty osittain riihestä, ja se koostuu kahdesta ranko-osalla yhteen liitetystä hirsiosasta. Tilan mailla joen yläjuoksulle päin on ollut meijeri luultavasti 1800-luvun lopussa. Siellä piti meijerikouluaagronomi Bäckman (ks. K 113), ja rakennusten perustusten jäännöksiä on löytynyt pellolta.

arviointi:

Luettelointiperuste: Vanhan tilan vanhoja ulkorakennuksia taajaman laidalla. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen, historiallinen kohde.

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2

kohteen nimi: **Yli-Palkki**
 kunta: Tyrnävä
 kiinteistötunnus: 859-401-42-18
 kylä/k.osa: Tyrnävä
 tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti
 ajoitus: 1864-1917
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Navetta; Talli-luhti-aitta; Vanha päärak.;

kuvaus:

Maantien varressa oleva, peltoaukeiden ympäröimä tila, jonka pihassa on suuria puita. Päärakennuksessa on toiminut 1800-1900-luvun vaihteessa kauppa, luultavasti Tyrnävän ensimmäinen. Pihapiirissä myös aikoinaan kaupan varastona toiminut vanha talli/luhti/aitta -rakennus sekä uutta rakennuskantaa. Kohde kuuluu maakunnallisesti merkittävään Tyrnävänjokivarren rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

suojelutilanne:

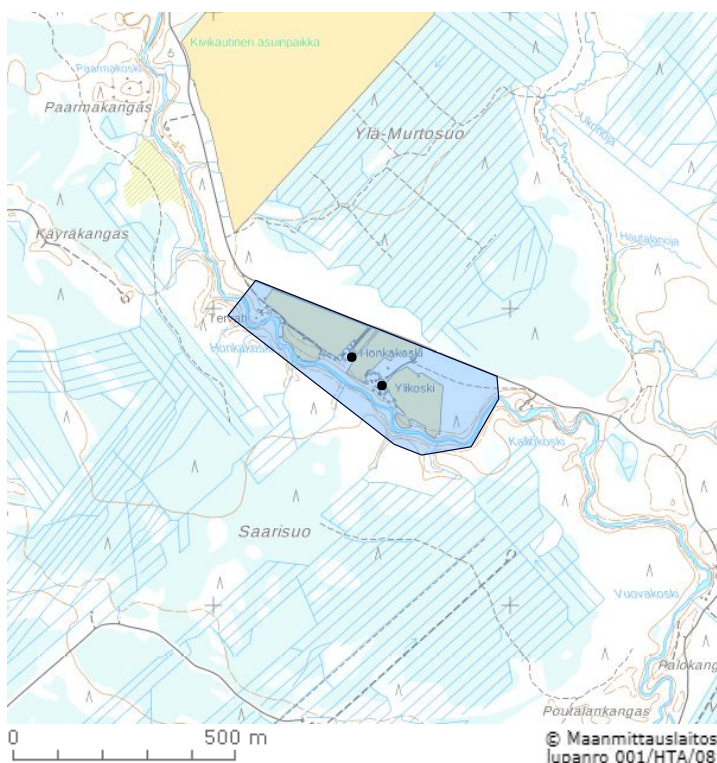
Kirkon seudun asemakaavan laajennusluonnos/Palkki 21.3.2014: Kohde merkinnällä sr-2 seudullisesti merkittävä, suojeltava rakennus. Yhdessä Leskelän (ent. Palkki) kanssa muodostaa arvokkaan ympäristön (sk-2), jossa seudullisesti arvokkaita, kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennuksia pihapiireineen.

arviointi:

MRKY15: R, H, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, 1993
- Suomen maatilat, WSOY 1933
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

alueen nimi: **Honkakosken tila (RKY 2009)**

pääas. kunta: Tyrvä

pääas. kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Honkakoski

Piipari ent. Ylikoski

kuvaus:

Honkakosken tila on hyvin säilynyt esimerkki Pohjanmaan jokilaaksokyläen takamaille perustetuista uudistiloista. Hyvin 1800-luvun alun asussa säilynyt pihapiiri kuvastaa kruununtilojen rakennustapaa ja -tekniikkaa.

Honkakosken kruununtila on perustettu 1801 Ängeslevänjoen mutkaan, syrjään Ylipään viljelylakeudelta. Pienen peltoaukean ympäröimässä, ehyessä pihapiirissä on asuinrakennuksen lisäksi talousrakennuksia, mm. talli, liiteri, kellari, liha-aitta ja vinttikaivo sekä navetta. Jokirannassa on aitta, savusauna ja riihi, metsänreunassa paja. Asuinrakennuksen pirtti on vuodelta 1803, osa rakennuksista 1840-luvulta ja suurin osa 1800-luvun puolivälistä.

Honkakosken ja siitä myöhemmin jaetun Ylikosken talouskeskukset muodostavat ns. Koskenperän. Lähistöllä on nähtävissä sysimiilujen ja tervahautojen paikkoja.

kohteeseen sisältyy: pihapiiri; talonpoikaistalo; talousrakennus;
ympäristön nykyluonne: agraarimaisema;

historia:

Ängeslevän jokivarsi oli keskiajalla Pohjanlahden rannikon asukkaiden eränkäyntialuetta. Seudulle tuli vakinaista asutusta 1550-luvulla.

Honkakosken kruununtila perustettiin 1801. Ylikosken tila syntyi 1908 jaossa, jonka yhteydessä sen päärakennus rakennettiin.

lähteet:

- http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1393
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 2. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Pasi Kovalainen ja Anna Louekari, Pohjois-Pohjanmaan talonpoikaisarkkitehtuuria. Oulu 1994.
- Britta Passoja (toim.), Viisikanta - hyvää rakennussuojelua. Oulun läänin rakennussuojelupalkinnot 1990-2005. Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunta, Rakennustieto Oy 2008.

kohteen nimi: **Honkakoski**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-402-52-10
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Asuinrakennus; Lato; Liha-aitta; Maakellari; Navetta; Paja; Riihi; Savusauna; Talli; Vesimylly; Vilja-aitta;

kuvaus:

Tila on omien peltojensa keskellä, mäntymetsien ympäröimänä, Ängeslevänjoen ja metsätien varressa. Pelloilla on yhdeksän latoa. Pihassa on vinttikaivo. Koko tila on ollut aikanaan vinoaidalla ympäröity, nyt sitä on pätämetsänrajassa mallina. Muodostaa viereisen Piiparin kanssa yhtenäisen, eristyneen Koskenperän kokonaisuuden.

arviointi:

Vanha tila, jossa toistakymmentä erittäin hyvin vanhassa asussaan säilynyttä hirsirakennusta 1800-luvun lopulta ja 1900-l alusta, sekä 9 hirsilatoa / liiteriä. Pärekattoisena ja maalaamattomana sekä ilman sähköistystä ainutlaatuinen kokonaisuus. Valtakunnallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen, historiallinen kohde.

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991
- Kovalainen, Louekari: Pohjois-Pohjanmaan talonpoikaisarkkitehtuuria, Oulu 1994

kohteen nimi: **Piipari ent. Ylikoski**

kunta: Tyrvävä

kiinteistötunnus: 859-402-52-3

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: ei määritelty

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Asuinrakennus; Luhti; Navetta; Riihi;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on omien peltojensa keskellä, mäntymetsien ympäröimänä, Ängeslevänjoen ja metsätien varressa. Pelloilla on muutamia latoja. Muodostaa viereisen Piiparin kanssa yhtenäisen, eristyneen Koskenperän kokonaisuuden. Pihassa on vinttikaivo. Kulku pihaan on mäntyjen rajaamaa kujaa pitkin.

historia:

Tilan perusti Matti Honkakoski 1909, kun hän jakoi veljensä kanssa viereisen Honkakosken tilan. Kaikki rakennukset on rakennettu kerralla, tosin osa on tuotu Honkakoskelta, kuten riihi, osa navettaa, aitta I ja mahdollisesti aitta II (olisi Honkakoskenluhdin yksi osa?). Pihassa on lisäksi vanha ja uusi sauna ja muutama osittain hirsinen lato ja liiteri. Rankorakenteiset vajat on tehty myöhemmin. Kaikki rakennukset on katettu pellillä 1997.

arviointi:

Kohde kuuluu valtakunnallisesti merkittävään Honkakosken tila RKY 2009 arvoalueeseen.

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Kovalainen, Louekari: Pohjois-Pohjanmaan talonpoikaisarkkitehtuuria, Oulu 1994

alueen nimi: **Ängeslevänjokivarso**
 pääas. kunta: Tyrvävä
 pääas. kylä/k.osa: Ängeslevä
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Ala-Pakonen
 Heikkilä
 Kuusela
 Markkuun koulu
 Matinolli
 Tervo
 Toppinen
 Tuppurainen ent. Kotila
 Uusi-Heikkilä
 Yli-Markuksela
 Yli-Pakonen
 Yli-Siira
 Yrjö-Siira
 Ä 42 Kaskela
 Ä 48 Forssi ja Yli-Forssi
 Ä 49 Viinikka ent. Uurala
 Ä 50 Yli-Viittala
 Ä 51 Haapala, Haapasalo ja Peltola
 Ä 52 Vainio
 Ä 53 Korkala ja Pikku-Korkala
 Ä 54 Risteli ja Veikkola
 Ä 55 Yli-Kotila
 Ä 57 Alatalo ja Kotila
 Ä 58 Paasonen
 Ä 59 Ala-Markus
 Ä 61 Koskela
 Ä 64 Uusi-Siira
 Ä 65 Siira ja Ala-Siira

Ä 67 Tupala ja Korkala
Ä 68 Törmälä
Ä 72 Kolomio ja Puistola
Ä 73 Töllintörmä
Ä 74 Pikku-Tyyskä
Ä 75 Puistola
Ä 77 Pirska
Ä 78 Yli-Könönen
Ängeslevän koulu

kuvaus:

Ängeslevänjokivarsi on edustava esimerkki lakeuden alueelle Tyrnävän seudulla tyypillisestä nauhamaisesta jokivarsiasutuksesta.

Alue ulottuu Ängesleväjokea myötäillen aina Jokisillalta Markkulaan asti. Maisemallisesti sitä luonnehtivat aktiivisessa viljelyksessä olevat laajat peltoaukeat ja näkymien avaruus, alueen läpi virtaava joki ja sitä myötäilevät tiet, joen törmällä sijaitsevat pihapiirit ja niihin johtavat pitkät kujat, jotka osa puiden reunustamia.

Jokivarressa on runsaasti nauhamaista asutusta. Ensimmäiset asukkaat alueelle asettuivat jo 1500-luvulla. Isonvihan aikana rakennuskantaa hävisi paljon, mutta 1800-luvulla rakennettua on edelleen runsaasti olemassa. Alueen nykyinen asutus koostuu edelleen paljolti perinteisistä maaseudun pihapiireistä, eikä nykyaikaista tiivistä rakentamista ei ole havaittavissa. Useimmilla tiloista on edelleen aktiivimaataloutta, mistä johtuen pihapiireissä on myös runsaasti uusia tuotantorakennuksia. Osa vanhoista rakennuksista on osin muuttuneita.

Alueeseen kuuluvat seuraavat maakunnallisesti merkittävät kohteet: Ala-Pakonen, Yli-Pakonen, Heikkilä, Uusi-Heikkilä, Kuusela, Matinolli, Tervo, Toppinen, Tuppurainen, Yli-Markuksela, Ängeslevän koulu, Yli-Siira ja Yrjö-Siira. Näiden lisäksi on erittäin runsaasti aiemmissa inventoinnissa paikallisesti merkittäviksi arvoitettuja kohteita, jotka vahvistavat alueen maakunnallisesti merkittävää kulttuurihistoriallista arvoa. Kohteet on merkitty aluetta kuvaavalle kartalle ja erottuvat yllä olevassa listassa numeroituina.

Alue kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettuun maisema-alueeseen Limingan lakeuden kulttuurimaisema.

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014
- Ängesleväjokivarren yleiskaava, maisemaselvitys Jokisillan, Ängeslevän ja Markkuun alueilta 2009.

kohteen nimi: **Ala-Pakonen**
kunta: Tyrvävä
kiinteistötunnus: 859-402-21-53
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: aitta mahdol 1700-l
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Asuinrakennus; Luhti; Pikkupuoli;

kuvaus:

Ängeslevänjoen törmällä sijaitseva, jo 1700-luvulta olemassa ollut ja nyt 1850-luvulta saman suvun omistukseen kuulunut tila. Kulku tilalle on pitkää koivukujaa pitkin peltojen halki. Neliöpihaa rajaavat 1850-luvulta oleva näyttävä päärakennus, 1900-luvun alun pitkä neliosainen luhti/pikkupuoli sekä uudemmat navetta ja halli. Kujan varressa olevista kaksikerroksisista aitoista toinen on mahdollisesti 1700-luvulta. Kohde on osa Ängesleväjokivarren maakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön arvoaluetta. Väliittömässä läheisyydessä Ylä-Pakosen tila.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Heikkilä**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-402-19-48
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Luhti; Vanha asuinrakennus;

kuvaus:

Ängesleväjokivarressa sijaitseva, peltojen ympäröimä vanha tila 1700-luvulta, joka saanut nykyisen nimensä isossajaossa. Pihapiirissä perinteistä vanhaa rakennuskantaa edustavat osittain muuttunut 1700-luvulta oleva asuinrakennus, sitä vastapäätä oleva 1800-luvun kaksikerroksinen luhti ja kaksi aittaa, joista toinen nykyisin osana kuivaamoa. Lisäksi uusi asuinrakennus ja tuotantorakennuksia. Kohde kuuluu Ängesleväjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Kuusela**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-402-41-1
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Aitta III; Asuinrakennus; Navetta; Talli-luhti;

kuvaus:

Ängeslevänjoen törmällä mäntysaarekkeessa sijaitseva tila, jonka neliömäisessä pihassa perinteistä rakennuskantaa. Paikalleen siirretyn asuinrakennuksen pirtissä on vuosiluku 1728, talli-luhti ja aitat ovat 1800-luvun puolelta sekä hirsinavetta vuodelta 1925. Kohde sijaitsee maisemallisesti merkittävällä paikalla ja on osa Ängesleväjokivarren maakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön arvoaluetta.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Markkuun koulu**

kunta: Tyrmävä

kiinteistötunnus: 859-402-5-18

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1957

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Koulu; Ulkorakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Koulu on metsän laidassa suurten kuusien ympäröimänä, paikallistien varressa. Pihasta lähtee 1999 avattu Markkuun luontopolku.

historia:

Markkuun koulurakennus on ulkonäöltään hyvin samanlainen kuin 1952 rakennettu Jokisillan kansakoulu (Ä 93). Siinä on kaksi luokkaa, veistosali, opettajainhuone sekä ainakin kaksi asuinkäyttöön vuokrattua huoneistoa, osa toisessa kerroksessa. Rakennuksessa on kolme sisäänkäyntiä: kapeamman luokkasiiven kulmauksesta käydään eteisen kautta luokkiin, päädyistä opettajainhuoneeseen (ehkä alkujaan opettajan asunto) ja rakennuksen takaa porraskäytävään, josta on kulku asuntoihin. Koulu on säilynyt sekä ulkoa että sisältä melko hyvin alkuperäisessä asussaan.

arviointi:

Luettelointiperuste: Tyypillinen 1950-luvun kyläkoulu edelleen toiminnassa sekä alkuperäinen ulkorakennus. Kyläkuvan kannalta keskeinen. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

lähteet:

Lähteet: Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970

kohteen nimi: **Matinolli**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-402-23-26
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Asuinrakennus; Luhti;

kuvaus:

Ängesleväjoen törmällä, pitkän kujan päässä sijaitseva peltojen ympäröimä vanha tila, jossa perinteistä rakennuskantaa edustavat mahdollisesti 1700-luvulta olevat asuinrakennus ja kaksikerroksinen vilja-aitta sekä 1800-luvulta oleva moniosainen, kotimuseona toimiva luhtirakennus. Pihapiirissä myös uudempia tuotantorakennuksia. Talossa on säilynyt oululaisen maalari Holmkvistin tekemiä seinämaalauksia 1860-luvulta. Kohde on osa Ängesleväjokivarren maakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön arvoaluetta.

arviointi:

MRKY: Ht, R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Tervo**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-402-122-6
kylä/k.osa: Ångeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Ångeslevänjoen törmällä, peltoaukean keskellä sijaitseva vanha tila, johon kulku on peltokujaa joen yli. Pihapiirin perinteisestä rakennuskannasta on jäljellä mansardikattoinen asuinrakennus ja talli, luhti on purettu. Pihapiirin yhtä sivua rajaa uusi asuinrakennus. Kohde on osa Ångesleväjokivarren maakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön arvoaluetta.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Toppinen**
 kunta: Tyrnävä
 kiinteistötunnus: 859-402-7-60, 7-40
 kylä/k.osa: Ängeslevä
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1722-1808
 ajoitusselite: asuinrakennus 1740
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitat I ja III; Aitta II; Asuinrakennus; Luhti I; Luhti II; Navetta; Tuulimylly;

kuvaus:

Ängeslevänjoen törmällä sijaitseva, peltoaukean ympäröimä iso tila, jonka historia ulottuu Säisä-nimisenä aina 1600-luvulle asti. Pihapiirissä on perinteistä rakennuskantaa 1700-1940-luvulta. Näyttävä asuinrakennus ja kaksi aitoista ovat 1700-luvulta, päärakennuksen vieressä olevat kaksikerroksiset luhdit ja kolmas aitoista taas 1800-luvulta. Navetta on 1940-luvulta. Toppisentien toisella puolella sijaitsee Tyrnävän ainoa jäljellä oleva ja maakunnallisestikin harvinainen tuulimylly. Tämä edustava ja historiallinen kohde sijaitsee maisemallisesti merkittävällä paikalla ja on osa Ängesleväjokivarren maakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön arvoaluetta.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, M, S

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Tuppurainen ent. Kotila**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 859-402-194-3

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Aittarakennus; Asuinrakennus; Navetta;

kuvaus:

Ängeslevänjoen törmällä, peltoaukean laidassa sijaitseva historiallinen vanha tila, josta löytyy maininta jo 1600-luvun alkupuolelta. Kuusirivistön reunustamassa pihapiirissä perinteistä rakennuskantaa edustavat asuinrakennus sekä harvinainen kaksikerroksinen läpiajettava rintasolallinen luhti ovat 1800-luvulta, vilja-aitta mahdollisesti jopa 1700-luvulta ja hirsinavetta 1900-luvun alusta. Eiemmin neliöpihaa täydentänyt luhtia vastapäätä sijainnut talli on palanut. Historiallinen, edustava ja osin harvinainen kokonaisuus maisemallisesti merkittävällä paikalla. Kohde on osa Ängesleväjokivarren maakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön arvoaluetta.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Uusi-Heikkilä**
kunta: Tyrnävä
kiinteistötunnus: 859-402-19-45
kylä/k.osa: Ångesläv
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1900-l alku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Luhti; Paja; Tallirakennus; Vanha asuinrakennus;

kuvaus:

Ångeslävjokivarressa sijaitseva, peltojen ympäröimä 1900-luvun alun tilakeskus. Neliömuotoista pihapiiriä rajaavat 1900-luvun alun kaksikuistinen koristeellinen asuinrakennus, kaksikerroksinen asuinpäädyllinen tallirakennus, kaksikerroksinen luhti sekä uusi asuinrakennus. Navetta on purettu. Pihan reunustalla paja ja kuivaamon yhteydessä aittarakennus. Edustava ja eheä kokonaisuus, joka on osa Ångeslävjokivarren maakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön arvoaluetta.

arviointi:

MRKY15: R, M, T

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Yli-Markuksela**
kunta: Tyrvä
kiinteistötunnus: 859-402-5-63
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Aitta III; Aitta IV; Asuinrakennus; Luhti; Navetta; Rintaluhti; Vanha asuinrakennus;

kuvaus:

Ängeslevänjoen varressa, peltojen vierustama tila, joka Oulujokilaakson historian mukaan sai nykyisen nimensä isossajaossa, mutta jo 1730 kruununtilojen luettelossa se tunnetaan Markukselana. Pihaan kuuluvat perinteiset rakennukset ovat 1800-luvulta, paitsi vanhin aitta, jonka rappusissa vuosiluku 1639. Aittoja on kaiken kaikkiaan kolme pihan reunustalla. Asuinrakennuksia on nurkikkain kaksi, joista toista osittain muutettu. Pihan kolmannella sivulla on kaksikerroksinen luhti, jonka joenpuoleisessa päädyssä on toiminut kylämeijeri 1800-1900-luvun vaihteessa. Pihasta on purettu navetta ja yksi aitta. Luhdin takana rintasolallinen luhti. Maisemallisesti merkittävällä paikalla oleva historiallinen tila, jossa edustavaa perinteistä rakennuskantaa. Kuuluu Ängesleväjokivarren maakunnallisesti merkittävään rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueeseen.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, S

lähteet:

- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Yli-Pakonen**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-402-20-35
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Luhti; Talli; Vanha asuinrakennus;

kuvaus:

Ängeslevänjoen varressa, peltoaukeiden ympäröimä vanha tila, jonne kulku on koivukujaa pitkin Ala-Pakosen tilan ohi. Pihapiiriin kuuluu mahdollisesti alkujaan 1720-luvulta oleva vanha asuinrakennus ja sen vierellä kaksikerroksinen luhti 1900-luvulta. Kujan varresta löytyvät 1800-luvun kaksikerroksinen aitta ja uusi asuinrakennus. Lisäksi uusia tuotantorakennuksia. Kohde on osa Ängesleväjokivarren maakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön arvoaluetta.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Yli-Siira**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä 25:29
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
ajoitusselite: 1800-I
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitat; Asuinrakennus; Luhti; Talli;

kuvaus:

Ängesleväjokivarressa sijaitseva, peltojen ympäröimä tila, jossa rakennuksia eri aikakausilta kahdessa eri ryhmässä. Perinteistä rakennuskantaa edustavat 1800-luvulta olevat asuinrakennus, kaksikerroksinen luhti ja talli, kaksi mahdollisesti 1900-luvun alusta olevaa kaksikerroksista aittaa ja 1970-luvulta oleva navettarakennus. Sen toisella puolen on uudempia tuotantorakennuksia ja modernia arkkitehtuuria edustava uusi asuinrakennus. Tienvarressa aumakattoinen lato. Monikerroksellinen edustava kokonaisuus.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991

kohteen nimi: Yrjö-Siira
kunta: Tyrnävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä 25:25
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1925
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Asuinrakennus; Luhti; Navetta;

kuvaus:

Ängesleväjokivarressa sijaitseva peltojen ympäröimä 1920-luvun tila, jonka kolmelta silvulta rajautuvaan pihapiiriin kuuluvat hirsiset hieman jugend-tyylinen asuinrakennus, luhti ja navetta-tallirakennus. Nyt avoimena olleelta silvulta ovat aitat hävinneet. Tila on lohkaistu viereisestä Yli-Siiran tilasta. Vieressä myös muita Siiran kantatilasta aikoinaan lohkotuja tiloja. Aikakauttaan hyvin edustava pientila, jossa hieman jugendvaikutteinen päärakennus.

arviointi:

MRKY15: R, M, T

kohteen nimi: **Ä 42 Kaskela**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä 14:4
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitat I ja II; Aitta III; Aittarakennus; Navetta;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on peltoaukean laidassa. Kulku pihaan on pienen metsikön läpi uuden omakotitalon ohi.

arviointi:

Luettelointiperuste: Vuosisadan alun tila, jossa 2 pientä vilja-aittaa, aittarakennus, navetta ja sauna 1920-luvulta sekä aitta 1940-luvulta. Paikallisesti merkittävä kohde

Maisemallinen kohde.

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970

kohteen nimi: **Ä 48 Forssi ja Yli-Forssi**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 402-142-0, 25-16

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Forssin asuinrakennus; Navetta; Navetta; Sauna; Yli-Forssin asuinrakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tilat ovat vierekkäin metsän rajaamien peltojen keskellä, melko kaukana Ängeslevänjoesta.

arviointi:

Luettelointiperuste: Kaksi pientä tilaa luultavasti 1900-luvun alusta, joista toisessa harvinainen pölkyistä savilaastilla muurattu navetta, pinei aitta ja sauna, ja molemmissa asuinrakennukset. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Å 49 Viinikka ent. Uurala**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 402-57-58

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Aittarakennus; Maituhuone; Talli; Vanha asuinrakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on paikallistien varressa pellon laidassa. Pihaa reunustaa koivuja.

arviointi:

Luettelointiperuste: 1920-luvulla siirretyt aittarakennus, vilja-aitta ja pieni maituhuone sekä asuinrakennus ja talli luultavasti 1900-luvun alusta. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 50 Yli-Viittala**

kunta: Tyrvävä

kiinteistötunnus: 402-1-73

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: asuinrak 1940-I

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Aitta III; Asuinrakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on Ängeslevänjoen törmällä, pellon laidassa. Jokiahteilla on rehevää puustoa.

arviointi:

Luettelointiperuste: Pieni tila, jossa näyttävä asuinrakennus 1940-luvulta ja kolme aittaa luultavasti 1800-luvulta.

Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 51 Haapala, Haapasalo ja Peltola**

kunta: Tyrnävä

kiinteistötunnus: Ängeslevä 49:1

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Haapalan asuinrakennus; Haapasalon asuinrak.; Navetta; Peltolan asuinrakennus;

arviointi:

Luettelointiperuste: Kaksi pientä tilaa jokitörmällä, Haapasalossa asuinrakennus 1920-30-luvulta, navetta ja aitta luultavasti 1940-luvulta; Haapalassa ja Peltolassa kauempana joesta asuinrakennukset 1940-50-luvuilta. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970

kohteen nimi: **Ä 52 Vainio**

kunta: Tyrmäva

kiinteistötunnus: 114-0

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Aitta III; Aittarakennus; Asuinrakennus; Navetta;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on aivan Ängesleväjoen törmällä, pellon laidassa. Tonttia rajaavat koivurivit tien varressa. Piha on hyvin hoidettu.

arviointi:

Luettelointiperuste: Mahdollisesti Tyrmävän vanhimpia tiloja, jossa asuinrakennus ja neljä aittaa 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta sekä navetta 1950-luvulta keskeisesti Korkalan kyläkuvassa. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991

kohteen nimi: **Ä 53 Korkala ja Pikku-Korkala**

kunta: Tyrmäva

kiinteistötunnus: 5-66, 5-53

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: aitta 1763

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Aitta; Konesuoja; Korkalan asuinrakennus; Navetta; Navetta; Pikku-Korkalan asuinrak.; Talli;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tilat ovat Ängeslevänjoen törmällä, jokiahteet ovat laitumena. Korkalan pihaa rajaa puurivi ja isot kuuset neliöpihan yhtenä sivuna, käynti on koivukujaa pitkin. Pikku-Korkalan pihaa suojaavat muutamat puut.

arviointi:

Luettelointiperuste: Vanha 1921 palanut tila, jonka uudelleenrakennetussa pihassa asuinrakennus, talli ja navetta sekä aitta ja vanhempi riihi; ja vanhalle tilanpaikalle 1940-luvulla rakennettu perheen toinen tila, jossa asuinrakennus ja navetta sekä aitta v. 1763. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen, historiallinen kohde.

lähteet:

- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Ä 54 Risteli ja Veikkola**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 57-59

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: ei määritelty

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Ristelin asuinrakennus; Veikkolan asuinrakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tilat ovat Ängeslevänjoen törmällä, peltoaukean laidassa. Jokiahteet ovat pääasiassa avoimet. Pihoissa kasvaa paljon puita, Veikkolan tontti on täysin villiintynyt.

arviointi:

Luettelointiperuste: Vanha tila, josta jäljellä vain remontoitu asuinrakennus 1800-luvun alusta, sekä sen toisesta päästä tehty asuinrakennus nykyään autiolla naapuritilalla. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 55 Yli-Kotila**

kunta: Tyrvävä

kiinteistötunnus: 107-3

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Asuinrakennus; Luhti; Riihi;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on Ängeslevänjoen varressa, peltoaukealla. Piha on melko avoin.

arviointi:

Luettelointiperuste: Vanha tila, jossa on 1960-luvun asussaan olevassa asuinrakennuksessa savupiirtti, luhti, jonka vanhimmassa osassa vuosiluku 1736 sekä aitta ja riihi luultavasti 1900-luvun alusta. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen, historiallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 57 Alatalo ja Kotila**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Ängeslevä 9:19, :25

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: ei määritelty

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Alatalon asuinrakennus; Kotilan asuinrakennus; Navetta; Navetta; Talli; Vanha asuinrakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tilat ovat Ängeslevänjoen törmällä, peltoaukean laidassa. Alatalon pihaa rajaavat suuret puut. Kotilaan on kulku nuorten koivujen reunustamaa kujaa pitkin, ja viereisen ojanvarren puusto rajaa pihaa pelloista.

arviointi:

Luettelointiperuste: Kaksi 1929 läheisestä tilasta erotettua tilaa, toisessa kantatilalta tuotu talli, navetta ja tuulimyllyaitta alkujaan 1800-luvulta ja tuolloin rakennettu asuinrakennus, ja toisessa pieni asuinrakennus ja hirsinavetta 1930-luvulta ja asuinrakennus 1950-l. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 58 Paasonen**

kunta: Tyrvävä

kiinteistötunnus: Ängeslevä 106

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aittarakennus; Luhti; Vanha asuinrakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on Ängeslevänjoen törmällä. Metsäinen kursu rajaa pihaa peltoaukeasta, jokiahteet ovat kasvaneet umpeen.

arviointi:

Luettelointiperuste: Vanha suuri tila, josta on jäljellä asuinrakennus, asuinkäytössä ollut luhti ja aitat 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 59 Ala-Markus**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Ängeslevä ?

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: ei määritelty

ajoitus: ei määritelty

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Asuinrakennus; Luhti;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on peltoaukean laidassa Ängeslevänjoen törmällä, missä kasvaa suuria puita. Pihassa on pensasistutuksia ja tilalle kuljetaan peltokujaa pitkin.

arviointi:

Luettelointiperuste: Vanha tila, jossa asuinrakennus ja aitta luultavasti 1800-luvulta sekä luhti 1900-luvun alusta. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

lähteet:

-Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991

kohteen nimi: **Ä 61 Koskela**
kunta: Tyrmäva
kiinteistötunnus: Ängeslevä ?
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: ei määritelty
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Asuinrakennus; Iso aitta; Navetta; Pieni aitta; Pikkupuoli; Tallirakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on Ängeslevänjoen törmällä, peltoaukean laidassa. Talon takan on kuusirivi. Kulku on pitkää peltokujaa pitkin.

arviointi:

Luettelointiperuste: Jokivarren vanhimpia tilanpaikkoja, jossa asuinrakennus 1910-luvulta, navetta 1920-luvulta, pikkupuoli 1930-luvulta ja tallirakennus ja kaksi aittaa luultavasti 1800-luvulta. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen, historiallinen kohde.

lähteet:

- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991

kohteen nimi: **Ä 64 Uusi-Siira**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Ängeslevä 4:21

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: ei määritelty

ajoitusselite: 1890-I

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Asuinrakennus; Talli-luhti;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on Ängeslevänjoen varressa, peltoaukealla. Kulku tilalle on kaksipuolista koivukujaa pitkin.

historia:

Iisakki Siira piti talossa Ängeslevän osuuspankkia vuosina 1919-1924.

arviointi:

Luettelointiperuste: Vanha tila, jonka asuinrakennus, luhti ja kaksi aittaa 1800-luvulta. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 65 Siira ja Ala-Siira**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Ängeslevä 4:22, :23

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Ala-Siiran asuinrakennus; Kanala; Navetta; Siiran asuinrakennus; Talli;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tilat ovat aivan vierekkäin maantien varressa peltoaukealla, Ängeslevänjoen tuntumassa. Pihoja rajaa suurten kuusten rivi.

arviointi:

Luettelointiperuste: Kaksi tilaa aivan vierekkäin, toisessa vain asuinrakennus jossa vuosiluku 1777, toisessa asuinrakennus n. vuodelta 1900, kanala ja talli luultavasti 1800-luvulta sekä navetta ja aitta 1900-luvun alusta. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 67 Tupala ja Korkala**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Ängeslevä 2:53, :18

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: ei määritelty

ajoitus: ei määritelty

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aittarakennus; Korkalan asuinrakennus; Navetta; Tupalan asuinrakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tilat ovat maantien varressa peltoaukealla, Korkala aivan tiessä kiinni. Koivurivit suojaavat kumpaakin pihaa.

arviointi:

Luettelointiperuste: 2 pientä tilaa maantien varressa, toinen 1900-luvun alusta - pienet asuin- ja aittarakennukset ja osa navettaa; toinen 1940-luvulta -asuinrakennus ja rankorakenteinen navetta. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 68 Törmälä**

kunta: Tyrnävä

kiinteistötunnus: Ängeslevä 8:14 ?

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Asuinrakennus; Luhti; Navetta;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on Ängeslevänjoen törmällä, peltoaukean laidassa. Suuret puut suojaavat pihaa.

arviointi:

Luettelointiperuste: 1920-luvun lopulla uudelleen perustettu tila, jossa asuinrakennus, luhti ja sementtitiilinavetta tuolta ajalta. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 72 Kolomio ja Puistola**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 2-90

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajoitus: ei määritelty

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Entinen kaupparakennus; Puistolan asuinrakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tilat ovat Ängeslevänjoen tuntumassa entisen maantien risteyksessä. Koivut rajaavat pihat peltoaukeasta.

arviointi:

Luettelointiperuste: Kaupparakennus 1920-luvulta nykyään asuinkäytössä sekä 1950-luvun tyyppitalo vanhan tielinjauksen varressa. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 73 Töllintörmä**

kunta: Tyrmäva

kiinteistötunnus: Ängeslevä 2:83

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: ei määritelty

ajotus: ei määritelty

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aittarakennus; Asuinrakennus; Sauna;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on Ängeslevänjokivarressa, piha on puiden suojaama ja kulku on nuorten koivujen reunustamaa kujaa pitkin.

arviointi:

Luettelointiperuste: 1920-luvulla perustettu pieni tila, jonka asuinrakennus on kantatila Tyyskän entien pirtti, rakennettu ajan tyyliin, lisäksi hirsinen aittarakennus. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 74 Pikku-Tyyskä**

kunta: Törmä

kiinteistötunnus: Ängeslevä 2:16

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Asuinrakennus; Navettarakennus; Ulkorakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on Ängeslevänjoen törmällä puuston ympäröimänä. Piha on ympäröity aidalla.

arviointi:

Luettelointiperuste: Vanha tila, jossa asuinrakennus, navetta ja talli-liiteri 1910-20-luvuilta. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970

kohteen nimi: **Ä 75 Puistola**

kunta: Tyrmäva

kiinteistötunnus: 2-104

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Asuinrakennus; Luhti; Navetta;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on lehtimetsän reunustaman Ängeslevänjoen varressa, peltoaukealla. Kulku on kaksipuoleista koivukujaa pitkin.

arviointi:

Luettelointiperuste: 1920-luvulla perutettu tila, jonka neliömäisessä pihassa on asuinrakennus, luhti ja hirsinavetta tuolta ajalta sekä aitta vuodelta 1891. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen kohde.

kohteen nimi: **Ä 77 Pirska**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Ängeslevä 24:7

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aittarakennus; Asuinrakennus; Tallirakennus;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on peltoaukealla, sinne kulku on kaksipuoleista kuusikujaa pitkin.

arviointi:

Luettelointiperuste: Vanha tilanpaikka, jossa vanha asuinrakennuksen osa asuinrakennuksena ja aitta- ja tallirakennukset luultavasti 1800-luvulta. Tilalla on toiminut tarttuvien tautien sairaala sota-aikana. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen, historiallinen kohde.

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991

kohteen nimi: **Ä 78 Yli-Könönen**

kunta: Tyrnävä

kiinteistötunnus: 36-7

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Asuinrakennus; Luhti; Pikkupuoli;

kuvaus:

Lähiympäristö: Tila on Ängeslevänjoen törmällä, Matinollin kohdalla- Puurivit rajaavat hoidettua pihaa peltoaukeasta.

arviointi:

Luettelointiperuste: Vanha tila, jonka rakennukset on siirretty 1905 Väänäsen tilalta - suuri asuinrakennus, luhti ja aitta - lisäksi tilalla on pikkupuoli 1920-luvulta ja toinen aitta ehkä samoilta ajoilta. Paikallisesti merkittävä kohde

Rakennushistoriallinen, maisemallinen, historiallinen kohde.

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991

kohteen nimi: **Ängeslevän koulu**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä 24:4 (2:48)
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: koulu 1930-l
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Oravan asuinrakennus; Ängeslevän koulu;

kuvaus:

Ängeslevänjoen varressa peltojen ympäröimänä sijaitseva näyttävä koulurakennus 1930-luvulta, nyt yksityiskäytössä. Pihaan johtaa päätieltä pitkä koivukuja. Tässä hirsirakennuksessa on yksityiskohtina kolme kuistia, kolme lunettikattoikkunaa ja myöhemmin tehty kattofrontoni. Pihassa on myös ulkorakennus. Ängeslevän koulu perustettiin 1893, mutta ensimmäinen koulu sijaitsi eri paikassa on sittemmin tuhoutunut. Kohde edustaa aikakautensa koulurakentamista ja koululaitoksen kehittymistä.

arviointi:

MRKY15: R, H, M

lähteet:

- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970

kohteen nimi: **Entinen Oulun Osuuskauppa**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 859-415-18-118

kylä/k.osa: Temmes

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1920-luku

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Ouluntien varrella Temmeksen keskustassa, ihan entisen Osuusmeijerin vieressä sijaitseva pieni liikerakennus 1920-luvulta. Puurunkoisessa peiterimalaudoitettu osuuskaupassa on erityisen jyrkkä satulakatto. Rakennus toimi kauppana 1970-luvun alkupuolelle asti, jonka jälkeen asuntona ja baarina. Rakennus ilmentää yhdessä entisen osuusmeijerin kanssa elinkeinoelämän ja osuustoiminnan kehityksen historiaa.

arviointi:

MRKY15: R, H

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

kohteen nimi: **Entinen Temmeksen Osuusmeijeri**

kunta: Tyrvävä

kiinteistötunnus: 859-415-18-87

kylä/k.osa: Temmes

tyyppi: teollisuus

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tämä Temmeksen keskustassa Ouluntien varrella sijaitseva, paikkakunnan suurimpiin ja näyttävimpiin rakennuksiin kuuluva kivirakenteinen vaaleaksi rapattu entinen meijeri, on valmistunut vuonna 1923 ja kertoo alueen elinkeinoelämän ja osuustoiminnan historiasta. Meijeritoiminnan loputtua vuonna 1949 se on toiminut mm. myllynä ja autokorjaamona, ja ompa siinä sijainnut myös kunnanvirasto. Nykyisin meijeri on kunnostettu liikehuoneistoksi.

arviointi:

MRKY15: H, R, M, I, S

lähteet:

- <http://www.kirjastovirma.net/liminka/osuusmeijeri>
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Kuoppala**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-415-25-10
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Temmeksen Ojakylällä sijaitseva, peltojen ympäröimä yhtenäinen pihapiiri, jossa pääosin 1800-luvulla rakennettua hirsistä rakennuskantaa. Neliöpihaa rajaavat asuinrakennus (1859), puoji, talli sekä 1940-luvulta oleva navetta. Näiden lisäksi on aitta, sauna, maakellari ja muita ulkorakennuksia. Kaikki rakennukset ovat ulospäin edelleen vanhassa asussaan. Eheä ja yhtenäinen kokonaisuus.

arviointi:

MRKY15: R, S

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Sarkkila/Sarkkinen**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-415-9-63
kylä/k.osa: Temmes
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Temmesjoen ja valtatie välissä, pienessä metsikössä sijaitseva yhtenäinen vanha pihapiiri, jossa 1800-luvun perinteistä rakennuskantaa. Temmeksen vanhimpia asuinpaikkoja. Päärakennus on vuodelta 1814, puoji 1824. Näiden lisäksi on eläinsuoja, sauna ja muita ulkorakennuksia. Talon toiselta sivulta on purettu navetta pois. Eheä ja edustava kokonaisuus.

arviointi:

MRKY15: R, S

lähteet:

- <http://www.kirjastovirma.net/temmes/pitajanumero/asutushistoria>
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja hoito. Toim Anneli Salmela. 2001.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Temmeksen entinen terveystalo**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 859-415-18-3

kylä/k.osa: Temmes

tyyppi: sairaanhoito ja sosiaalihuolto

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1950

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Ruotsalaisten lahjoittamin varoin rakennettu terveystalo vuodelta 1950. Talon on suunnitellut rakennusmestari Karvonen.

arviointi:

MRKY2015: R,H,I

lähteet:

Salmela Anneli (toim.), 2001. Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Liminka-Lumijoki-Rantsila-Temmes-Tynävä Lakeuden seutukunta. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus Julkaisu 6.

kohteen nimi: **Ala-Räme (ent. Räme)**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 5:59

kylä/k.osa: Tynävä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Maakellari; Navetta; Päärakennus; Sauna;

kuvaus:

Kiviojan varressa sijaitseva ja peltolakeuksien ympäröimä, vuonna 1928 Ylitalosta lohkaistu tila, jonka päärakennuksen hirsikehä on tuotu Terijoelta. Taloon on sittemmin tehty muutostöitä. Pihapiirissä on myös 1920-luvulta oleva hirsinavetta, aitta, sauna ja maakellari. Lisäksi uudempi autotallirakennus.

arviointi:

MRKY15: H, M

lähteet:

- Suomen maatilat WSOY 1933
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2. Pohjois-Pohjanmaa seutukaavaliitto 1993.
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Kirkonkylän vanha kansakoulu (yläaste)**

kunta: Tyrvävä

kiinteistötunnus: Kirkonkylä

kylä/k.osa: Tyrvävä

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1876, 1921

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Asuntola; Koulu;

kuvaus:

1800-luvun lopun koulurakennus, jossa jugend-vaikutteita, sekä vieressä J. Karvosen vuonna 1921 suunnittelema asuntolarakennus. Vanha koulu on osa uudempaa koulukeskusta ja ilmentävät koululaitoksen kehitystä eri aikakausina.

historia:

Rakennuksissa toimi ala- ja yläkansakoulu. Alunperin koulurakennus oli selvästi jugend -vaikutteinen, siitä on näkyvissä vielä poikkipäädyn katos ja jyrkkä kattomuoto. Koulurakennukseen kuuluivat myös opettajien asunnot. Rakennus on remontoitu luultavasti 1970-luvulla, jolloin julkisivulaudoitus vaihdettiin ja pieli- ja nurkkalaudat jätettiin pois. Vanhat koulun ulkorakennukset on purettu.

historia:

Suomessa kirkko ja kunta erotettiin toisistaan vuoden 1865 kunnallislain perusteella. Sen myötä kansanopetus tuli kunnan tehtäväksi. Kansakoulun puitteet määrättiin asetuksella vuonna 1866. Kansakoulun perustamisesta Tyrväville päätettiin vuoden 1874 kuntakokouksessa. Sijoituspaikaksi kunta hankki 1876 Ylijaakolan tilaan kuuluvan Ooperin torpan ja koulutaloksi hirsikehän Muhokselta. Rakennus valmistui samaisena vuonna ja siihen kuului 52 neliömetrin luokka, voimisteluhuone sekä kolme huonetta ja keittiön käsittävä asunto. Tämä Oulun läänin kymmenes kansakoulu aloitti toimintansa 1876. Vuonna 1922 valmistui rakennusmestari J. Karvosen suunnittelema lisärakennus.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, I

lähteet:

- Perinnealbumi Pohjois-Pohjanmaa 3, Perinnetieto 1985
- Tyrvävän kunnan arkisto, kansio: Tyrvävä kunnanhallitus II mm. lääkäritalon laajennus 1964, -72
- Merestä noussut maa. Tyrvävän historia 1800-2000. Kirj. Kyllikki Matinolli ja Martti Asunmaa. Tyrvävän kunta, 2005.

kohteen nimi: **Kolmio**
 kunta: Tynävä
 kiinteistötunnus: Kirkonkylä 27:90
 kylä/k.osa: Tynävä
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1918-1944
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Asuinrakennus; Maakellari; Navetta;

kuvaus:

Kirkonkylän raitilla, keskellä uudempaa asutusta sijaitseva 1920-luvun pieni tila, jossa huvilatyyppinen runsain yksityiskohdin koristeltu asuinrakennus. Kuusten ympäröimään idylliseen ja eheään pihapiiriin kuuluu lisäksi navetta, aitta ja kellari.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, 1993
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Mäläskä**
 kunta: Tynävä
 kiinteistötunnus: Kirkonkylä 46:7
 kylä/k.osa: Tynävä
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1809-1863
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Aitta III; Maakellari; Navetta; Pikkupuoli; Päärakennus; Talli;

kuvaus:

Leppiojan varressa peltoaukean keskellä sijaitseva 1730-luvulta asti samalle suvulle kuulunut tila, jossa umpinainen neliöpiha perinteistä rakennustapaa edustavine 1800-luvun ja 1900-luvun alun rakennuksineen. Tilalla on ainakin näyttävä päärakennus, talli/puoli, navetta, kolme vanhaa aittaa ja muita ulkorakennuksia. Edustava ja ehjä kokonaisuus maisemallisesti merkittävällä paikalla.

arviointi:

MRKY15: R, M, S

lähteet:

- Suomen Maatilat WSOY 1933
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, 1993
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Paldanius/Ylitalo**
 kunta: Tynävä
 kiinteistötunnus: Kirkonkylä 17:6
 kylä/k.osa: Tynävä
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1809-1863
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Maakellari I; Maakellari II; Navetta; Pikkunavetta?; Vanha päärakennus;

kuvaus:

Kiviojan varressa peltoaukealla, pitkän koivukujan päässä sijaitseva tila, joka kuulunut samalle suvulle aina 1800-luvun alusta. Tilasta on lohkottu muita viereisiä tiloja. Ylitalontie kulkee pihapiirin läpi, johon vanhan kruunukuistisen päärakennuksen (1853) lisäksi kuuluvat sitä vastapäätä oleva erikoinen betoninavetta (1911), uusi asuinrakennus ja muita talousrakennuksia. Vanhaan päärakennukseen tehty aukkomuutoksia (autotalli).

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.
- Suullisia tietoja antaneet: Pirkko Ylitalo 18.6.1996, naapuri Helvi Ylitalo 19.6.1996
- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa, Suomen Maakuntajulkaisu oy 1970
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, 1993
- Suomen maatilat, WSOY 1933

kohteen nimi: **Pylkäs**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-401-68-4
kylä/k.osa: Tynävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Suutarinkylällä Tynäväjokivarressa sijaitseva peltöjen ympäröimä tila, jossa perinteistä rakennuskantaa. Neliömäistä pihapiiriä rajaavat vuodelta 1915 oleva päärakennus, 1800-luvun alussa rakennettu luhti/entinen savupirtti, jyväpirtti vuodelta 1814 sekä toinen asuinrakennus, jossa on toiminut koulu 1940-luvulla. Lisäksi on pienempiä ulkorakennuksia. Pihapiiriin johtaa pitkä kuusikuja.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Räinen**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: Kirkonkylä 17:73
kylä/k.osa: Tynävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Luhti; Maakellari; Navetta; Päärakennus;

kuvaus:

Leppiojan varessa peltoaukeiden ympäröimänä sijaitseva tila, jonka pihapiiriin kuuluvat 1900-luvun alun perinteistä rakennuskantaa edustavat navetta, kaksikerroksinen luhti ja useita muutoksia kokenut asuinrakennus. Tilan muut rakennukset on rakennettu 1960-luvulla tai myöhemmin ja muodostavat oman "konepihansa".

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Väliaho**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: Kirkonkylä 28:13
kylä/k.osa: Tynävä
tyyppi: käsi- ja pienteollisuus
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Asuinrakennus; Ulkorakennus;

kuvaus:

Vanhan maantienraitin varressa, peltoaukean laidassa, osana tiivistä taloryhmää sijaitseva pieni tila, jonka 1800-1900-lukujen vaihteessa rakennettu asuinrakennus on toiminut myös kyläsuutarin verstaana. Kohde kertoo aikakautensa käsityöteollisuuden historiasta ja on osa raittimiljöötä.

arviointi:

MRKY15: R, H, M

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Ylisuutarin aitta**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-401-16-22
kylä/k.osa: Tynävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tynävän Suutarinkylällä Suutarinkosken kohdalla sijaitseva harvinainen, vuodelta 1746 oleva lovettuposkinen, kammillinen patsasaitta, jossa pukinsarvisaranat. Vuosiluku on lovettu aitan seinään.

arviointi:

MRKY15; Ht, R, S

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

kohteen nimi: **Ala-Rauhio**
kunta: Tyrnävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä 44:7
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: 1700-1800-I, aitta 1711
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Asuinrakennus; Luhti; Navetta; Otsa-aitta; Ulkorakennus;

kuvaus:

Rauhionojan läheisyydessä sijaitseva vuosisatoja saman suvun hallussa ollut tila, jonka eheässä neliöpihassa on perinteistä rakennuskantaa edustavat hirsiset 1700-1800 -luvulta olevat asuinrakennus, toinen asuinrakennus, luhti ja navetta sekä pihapiiriin ulkopuolella kaksi aittaa, joista toisessa vuosiluku 1711. Harvinainen, edustava ja eheä kokonaisuus.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, M, S

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

kohteen nimi: **Arola**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä 402 / 39:36
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Navetta; Päärakennus;

kuvaus:

Peltoaukeiden laidassa sijaitseva tila, jonne johtaa mäntykuja. Pihapiirissä suuri mänty ja 1800-luvun lopun sekä 1930-luvun rakennuskantaa. Hirsirunkoisen päärakennuksen vanhin osa on vuodelta 1899, navetta ja aitta 1930-luvulta. Näiden lisäksi uudempia piharakennuksia. Pienipiirteinen, eheä pihapiiri.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

kohteen nimi: **Honkala**
kunta: Tyrnävä
kiinteistötunnus: Ångeslevä 402 / 38:49
kylä/k.osa: Ångeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 2- osainen aitta; 2. asuinrakennus; Aitta; Hirsikehikko; Hirsilato; Luhti; Maakellari; Navetta; Otsa-aitta; Pikku aitta; Päärakennus; Sauna; Vanha maakellari;

kuvaus:

Laajojen viljelysten ympäröimä 1700-luvulla perustettu aikakautensa suurtila, jonne johtaa pitkä kuja peltojen halki. Suljettua neliöpihaa rajaavat kaksi näyttävää asuinrakennusta mahdollisesti 1700-luvulta, navetta 1900-luvulta ja kaksikerroksinen pitkä luhtirakennus. Pihapiirin ulkopuolella mahdollisesti muita rakennuksia. Talossa on toiminut 1800-luvulla kylän tiloja palvellut talomeijeri. Harvinainen, edustava kokonaisuus.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, M, S

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Merestä noussut maa. Tyrnävän historia 1800-2000. Kirj Kyllikki Matinolli, Martti Asunmaa, 2005.

kohteen nimi: **Härmä**
kunta: Tyrvä
kiinteistötunnus: 859-402-6-26
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1618-1721
ajoitusselite: vanhin aitta 1684
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta I; Aitta II; Aitta III; Maakellari; Navetta; Paja; Päärakennus; Sauna; Savusauna; Talli-luhti-koulu; Vanha aitta;

kuvaus:

Kiviojan varressa, peltoaukeiden ympäröimänä sijaitseva näyttävä 1600-luvulta peräisin oleva tila, jossa runsaasti perinteisiä hirsirakennuksia. Neliöpihaan kuuluu useita aittoja 1600-1800-luvuilta, pitkä kaksikerroksinen talli/luhtirakennus ja päärakennus 1800-luvulta sekä 1900-luvun alusta olevat kotimuseona toimiva paja, navetta ja saunat. Näiden lisäksi on muita tuotantorakennuksia. Tilalla on toiminut karjatalouskoulu vuosina 1916-1933. Kohde on edustava esimerkki perinteisestä talonpoikaisrakentamisesta.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, M, S, T

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan Seutukaavaliitto 1993
- Perinnealbumi Pohjois-Pohjanmaa osa 3, Perinnetieto 1985
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Jaakkola**
kunta: Tyrnävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä 402 / 45:1
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: 1800-1950-I
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Elosuoja; Luhti; Navetta; Päärakennus; Riihi;

kuvaus:

Tolpan mökiksi kutsutun torpan paikalle perustettu tila, jossa rakennuskantaa 1800-luvun alusta 1950-luvulle. Peltolakeuksien laidalla sijaitsevaa pihapiiriä rajaavat vanhimmalta osaltaan vuodelta 1802 oleva kaksikerroksinen luhti, osittain muuttunut asuinrakennus, sementtitiilistä rakennettu navetta ja elosuoja. Näiden lisäksi on riihi 1800-luvulta sekä uudempiä tuotantorakennuksia. Tämä monikerroksellinen ja eheä pihapiiri on osa kyläkuvallisesti yhtenäistä rakennuskokonaisuutta Murrontien mutkan miljöössä.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

kohteen nimi: **Kemilä**
kunta: Tyrvävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä 402 / 57:17
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1930-1950-I
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 2 kpl latoja; Aitta; Elosuoja; Kellari; Liiteri; Luhti; Navetta; Päärakennus;

kuvaus:

Mäntykankaalla peltolakeuksien laidassa sijaitseva 1920-1930-luvulla perustettu tila, jonka pihapiiriä rajaavat hirsirunkoinen asuinrakennus ja navetta tilan perustamisajalta sekä kaksikerroksinen ja kolmiosainen luhti 1950-luvulta. Pihan laidalla lisäksi muun muassa aitta, aumakattoinen elosuoja ja liitereitä. Pihassa on useita vanhoja mäntyjä. Aikakauttansa hyvin edustava, eheä ja idyllinen pihapiiri.

arviointi:

MRKY15: R, M, S

kohteen nimi: **Käyrä**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä 402 / 10:18
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1945-1974
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Elosuoja; Makasiini; Navetta; Päärakennus; Sauna; Talli;

kuvaus:

Metsän reunassa sijaitseva entinen pientila, jonka neliöpihassa rakennuksia 1930-50 -luvulta: Päärakennus, navetta, makasiini, talli, elosuoja ja aitta. Rakennushistoriallinen ja maisemallinen kohde.

arviointi:

MRKY15: R, M

kohteen nimi: **Murron koulu**
kunta: Tyrvävä
kiinteistötunnus: 859-402-155-43
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1921
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Vanha koulurakennus;

kuvaus:

Mäntykankaalla sijaitseva 1920-luvulle tyypillinen, edelleen käytössä oleva hirsirunkoinen koulu osana monikerroksellista koulurakennusten kokonaisuutta. Koulun välittömässä läheisyydessä ovat maakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön kuuluvat Murron rukoushuone ja Puotilan entinen kaupparakennus.

historia:

Eerikan tilasta on lohkaistu tontti koululle. Rakennusta on jatkettu 1957. 1992-1993 peruskorjattu, alakerran ikkunat ja katto sekä portaat uusittu, maalattu. Vanhan osan vintti on kylmä, uuden osan päällä on asunto. Uuden koulurakennuksen paikalla oli hirsisauna, jossa tehtiin kouluruokala vuoden 1957 laajennukseen saakka, ja navetta / liiteri / wc - rakennus (navetta Syrjälässä M 65). Uusi koulurakennus valmistui 1993 ja laajennettiin 2000. Peruskorjauksen ja uudisrakennuksen suunnittelijana arkkitehti Arja Riihola Arkkitehtitoimisto O. Ylipahkala Oy:stä.

arviointi:

MRKY15: R, H, M

lähteet:

- Tyrvävän kansakoulut-Juha Kalliokoski
- Tyrvävän koululaitoksen historia-Juhani Jääliojan gradu
- Merestä noussut maa. Tyrvävän historia 1800-2000. Kirj. Kyllikki Matinolli ja Martti Asunmaa. Tyrvävän kunta, 2005.

kohteen nimi: **Murron Rukoushuone**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: Ängeslevä 402

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1908

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Rukoushuone;

kuvaus:

Murron kylässä, aivan vanhan Murron koulun takana sijaitseva 1908 valmistunut hirsirunkoinen rukoushuone, joka toiminut kouluna 1900-luvun alussa. Edelleen käytössä oleva, perinteistä rakennusperinnettä edustava koruton kokoontumispaikka seurakuntalaisille.

historia:

1908 rakennettu kunnan maalle ja siirretty seurakunnan omistukseen. Vuosina 1916-1921 rakennuksessa on toiminut pikkulasten seisova koulu. Rakennusta saa käyttää hengelliseen tarkoitukseen ja kiertokoulun pitoon.

arviointi:

MRKY15: R, H

lähteet:

- Suullisia tietoja antaneet: Puhelimessa kirkkoherranviraston työntekijä heinäkuussa 2003.
- http://www.tymavanseurakunta.fi/murron_rukoushuone/

kohteen nimi: **Männikkö**
kunta: Tyrnävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä 51:3
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aittarakennus; Asuinrakennus; Maakellari; Navetta;

kuvaus:

Ängeslevän Ylipäässä peltoaukeiden keskellä sijaitseva vanha tila joka perustettu 1790 verotaloksi ja säilynyt sittemmin samalla suvulla. Neliömäisessä pihassa ovat asuin- ja aittarakennukset aivan 1900-luvun alusta sekä komea kivilavetta vuodelta 1913. Lisäksi erikoinen kivihoivattu kellari, jonka päällä on 2-kerroksinen aittarakennus. Päärakennuksessa on uusrenesanssin ja kansallisromantiikan tyyli-aihteita.

arviointi:

MRKY15: R, M, T

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Ojala/Pakola**
kunta: Tyrvä
kiinteistötunnus: 53-9, 53-10
kylä/k.osa: Ångeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 2. asuinrakennus; Aitta; Luhti; Navetta; Ojalan vanha asuinrak.; Pakolan 1. asuinrak.;

kuvaus:

Tyrvän Ångeslevän kylässä Keskusojan varressa sijaitseva pihapiiri, jossa kahden eri tilan rakennuksia eri aikakausilta. Perinteistä rakennuskantaa edustavat Ojalan päärakennus ja luhti 1800-luvulta sekä kivenavetta 1900-luvun alusta. Lisäksi uudempaa rakennuskantaa, muun muassa kaksi asuinrakennusta.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Huurre, Vahtola: Oulujokilaakson historia, Oulu 1991

kohteen nimi: **Puotila**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä 402 / 11:7
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1921-22
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Liiteri; Päärakennus;

kuvaus:

Puiden reunustamalla tontilla, Murron rukoushuoneen ja Murron vanhan koulun läheisyydessä sijaitseva pienimuotoinen pihapiiri, jossa osuuskauppana toiminut päärakennus ja liiteri 1920-luvulta. Kauppa- ja osuustoiminnan kehitystä ilmentävä edustava kohde lähes alkuperäisessä asussaan.

arviointi:

MRKY15: R, H, M

kohteen nimi: **Rantala**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: 859-402-47-19
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Asuinrakennus; Luhti; Navetta;

kuvaus:

Keskusojan varressa sijaitseva tila, jossa perinteistä rakennuskantaa edustava noin 1850-luvulta oleva erikoisen kuistin omaava päärakennus ja 1900-luvun alusta olevat luhti, aitta ja navetta. Lisäksi uudempaa rakennuskantaa.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

kohteen nimi: **Rauhionojan koulu**

kunta: Tyrnävä

kiinteistötunnus: 859-402-5-12

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1937

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Koulurakennus; Navetta;

kuvaus:

Rauhionojalla sijaitseva entisen kyläkoulun hirsirunkoinen koulu- ja navettarakennus 1930-luvulta.

historia:

Rauhion ja Markkuun alueiden koulutalon paikan erimielisyyksien takia, kunnanvaltuusto päätti rakentaa koulun näiden alueiden puoliväliin asumattomalle paikalle Muhokselle johtavan tien varteen. Koulurakennus ja navetta valmistuivat 1937. Koulua kutsuttiin myös nimillä Markkuun koulu ja Reissulan koulu. Koulutoiminta lakkasi vuonna 1963. Koulu toimi koko olemassaolonsa ajan ilman sähkövaloa. Rakennukset on muutettu asuinkäyttöön mahdollisesti 1980-luvulla.

arviointi:

MRKY15: R, H

kohteen nimi: **Suorsa**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Luhti-talli; Navetta; Savusauna; Vanha päärakennus;

kuvaus:

Samalla suvulla vuodesta 1722 ollut tila. Neliöpihan kolmella sivulla hyvin alkuperäisessä asussaan säilyneet perinteistä rakennuskantaa edustavat vanha asuinrakennus vuodelta 1866 sekä luhti/talli ja navetta 1900-luvun alusta. Lisäksi on 1980-luvun puolella välin rakennettu uusi päärakennus ja tuotantorakennuksia. Useita vanhoja rakennuksia on purettu vuosien myötä. Tila sijaitsee maisemallisesti merkittävällä paikalla peltojen ympäröimänä lähellä Härmän tilaa.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.

kohteen nimi: **Tihinen / kavinavetta**

kunta: Tyrnävä

kiinteistötunnus: 859-402-46-58

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1722-1808

ajotusselite: 1801

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Ängeslevänjoen varrella, maakunnallisesti arvokkaalla Ängeslevän Ylipään kulttuurimaisema-alueella sijaitseva monumentaalinen kavinavetta vuodelta 1801. Tilan päärakennus ja aitat on siirretty Tyrnävän kirkonkylän museoalueelle kotiseututaloksi ja muut vanhat ulkorakennukset purettu. Vieressä uusi omakotitalo ja 1865 rakennettu Ahtelan asuinrakennus. Tien vieressä on rauhoitettu suuri mänty, "Tihisen haltiamänty". Maisemallisesti merkittävällä paikalla oleva yksi vanhimmista säilyneistä kavinavetoista. Ilmentää maatalouden harjoittamisen historiaa.

historia:

Tihisen tila Ängeslevän Ylipäässä oli 1800-luvun alkupuolella Tyrnävän vauraimpia talouksia ja malliesimerkki aikakautensa tyrnäväläisestä tilakokonaisuudesta rakennuksineen. Vuonna 1857 tilalla tehdyn katselmuksen mukaan suurten päärakennuksen ja kavinavetan lisäksi oli lukuisia muita maatalouden harjoittamiseen liittyviä rakennuksia, kuten lampola, talli, tuulimylly, aitat ja 14 riittä ja riihilatoa sekä 30 niittylatoa. Ajalle tyypillistä oli rakentaa paljon pieniä toisistaan erillään olevia rakennuksia tarkoituksenmukaisuussyistä ja tulipalovaaran vuoksi riittä kauas toisistaan. Tilalla oli myös talomeijeri.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- Käden jälki. Lakeuden kulttuuriympäristö ja sen hoito. Toim Anneli Salmela, 2001.
- Merestä noussut maa. Tyrnävän historia 1800-2000. Kyllikki Matinolli ja Martti Asunmaa, 2005.

kohteen nimi: **Urhola ent. Ylipään koulu**

kunta: Tynävä

kiinteistötunnus: 859-402-27-34

kylä/k.osa: Ängeslevä

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Asuinrakennus; Sauna; Ulkorakennus;

kuvaus:

Ängeslevänjoen tuntumassa oleva entinen 1930-luvun koulurakennus.

arviointi:

MRKY15: R, H

kohteen nimi: **Virkkunen**
kunta: Tynävä
kiinteistötunnus: Ängeslevä 402 / 39:5
kylä/k.osa: Ängeslevä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; Asuinrakennus; Elosuoja; Kellari; Navetta; Paja; Piharakennus;

kuvaus:

Peltojen ympäröimä 1920-luvulla perustettu tila, jossa rakennuksia kahdessa ryhmässä. Tien välittömässä läheisyydessä 1930-luvun hirsirunkoinen asuinrakennus vierellään 1950-luvulla rakennettu piharakennus, jossa on toiminut kauppa. Navetta on tehty 1950-luvun vaihteessa itsetehdyistä sementtitiilistä, minkä lisäksi elosuoja, paja sekä kotimuseona toimiva aitta. Puistomaiseen pihapiiriin kuuluu myös uusi asuinrakennus. 1930-1950-luvun rakennushistoriaa edustava eheä kokonaisuus.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 2, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993